Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

1921 оной ...нэ гарана. | № 64 (18087) | 1989 оной мартын 17, пятница | Сэн 3 мүн.

«Хүдөөдэ экономическа харилсаануудые үндэһөөрнь хубилгажа байһан үедэмнай хүдөө ажахые эрдэм-техникын дэбжэлтэтэй холбон нэгэдүүлхэ, шэнэ технологиин, биотехнологиин, селекциин, агрохимиин түйлалтануудые, юрэнхыдөө, хүдөөгэй ажалай аша үрэ үгэлгые горитойгоор дээшэлүүлхэ ёһотой бүхы юумые эдэбхитэйгээр хэрэглэлгэдэ шэлжэн оролгые хангаха байнабди».

М. С. ГОРБАЧЕВ.

КПСС-эй МҮНӨӨ ҮЕ САГАЙ АГРАРНА ПОЛИТИКА ТУХАЙ

1989 оной мартын 15-да болоһон КПСС-эй ЦК-гай Пленум дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. ГОРБАЧЕВОЙ хэһэн элидхэл

Мсанадта бултандамнай тон хэрэгтэй энэ үгэ буляалдаата хэрэлдөөнэй хойноһоо Политбюро анхаралтайгаар хинахэһэа гадна, тэрэниие али бүхы талаарһь дэмжэжэ, бидэнэй шиидхэхэ ёһотой тэдэ өрөө шухала эрилгонуудай удхые тон гүнэзгыгөөр ойлгохын тула зохёон байгуулхы, бүтэмжэтэй һайн оршон байдал байгуулхые оролдоһон байгаа. Олон ондоо бодомжонуудтай, дурадхалнуудтай, заримдаа тад ондоо хараа бодолнуудтай айхабтар ехэ материал гүнэзгыгөөр шэнжэлээ.

Энэ Пленум дээрэ хэгдэхэ элидхэл, зохихо документнүүдэй проектнүүд хадаа ниитэ партиин, ниитэ арадай зүбшэн хэлсэлгын өөрэ янзын үрэ дүн болоно гээд хэлэхэдэ зүб ха гэжэ һаканаб.

Обществын улам үргажа байгаа эрилтэ хэрэглэмжэнүүдтэ харюусаһан, эрдэм ухаанда үндэнэлһэн удаан болзорой аграрна политика бэелүүлжэ эхилхын тула ЦК-гай энэ Пленум дээрэ теоретическэ, политическэ ба бодото асуудалнуудые гүнэзгыгөөр, бүтэмжэтэй һайнаар зүбшэн хэлсэхэ байна гэжэ тооленобди.

Орон дотор эдеэ хоолой зүйлнүүдээр хангалгын асуудалай ямар байдалтай байһан тухай Бүхсоюзна XIX партийна конференциин делегадуудай тон ехэ һанаагаа зобонгёор хэлсэһыень бидэ бултадаа һаканабди. Тиихэдэ бидэ энэ асуудалые обществын ажабайдалай эгээл хүндүүлхэй газар гэжэ нэрлээ һэмди. Һаяхан боложо үнэгрэн тоосоото-нуигалтын партийна суглаануд, конференциүүд дээрэ энэн тушаа екээр һанаагаа зобожо байһанаа мэдүүлээ һэн. Мүнөө, һунгуулиин кампаниин үедэ, ажалшад эдэ асуудалнуудые өрөө хурсаар табина.

Үнэхөөрөөшье, манайда хүдөө ажахын продукци екээр дуталдана. Энэ ушарһаа гүрэн түрэмнай хариин оронуудһаа орооно таряа, мяха, үрэ жэмэс, овощ, саахер, ургамалай тоһо болон бусад зарим продуктнуудые екээр худалдажа абаха баатай болоно.

Бидэ үрдынхидаал адли ажалай бүтээсын талаар, ургамалнуудай ургасын талаар, адууһа малай ашаг шэмын талаар эдеэ хоолой зүйлнүүдэй элдэб янза байһаарнь, шанараарнь бусад хүгжэнги оронуудһаа—екэшье, багашье — гартанабди. Энэ илгаа хороно бэшэ, харин улам үргэдэжэ байнхай.

Эдеэ хоолой зүйлнүүдэй дутагдал социальна байдалые тугшүүрилгэй болгоно, хүн зоной дунда гомдол түрүүлнэ. Эдеэ хоолой зүйлнүүдээр хангалгатай тохёолдоһон байдал олон жэлнүүдтэ оршожо байнаар.

Урандаа бидэ эдеэ асуудалнуудые харадаггүй, тэдэниие шиидхэдэггүй байгаабди гэжэ бодомжолжо болохогүй. Центральна Комитет болон правительствын аграрна политикаһаа екээр шиидхэгүй нэгэшье асуудал арадай ажахыда үгы юм гэжэ би хэлэхэ байнаб.

Һүүлэй хорин жэлэй хугасаа соо аграрна һалбари ехэ нөөсэнүүдые — капитальна һомололгонуудые, онөһөн техникэ, минеральна үтэгжүүлгэнүүдые — абаһан байгаа. Газаар тараалангые шанаржуулан һайжаруулгын айхабтар ехэ программа бэелүүлгдээ. Гэбэшье бидэнэй хараалһан, хүлеэһэн ашаг үрэ, абтаһан хэмжээнүүдые бэелүүлгэнэ ургалта абажа шадаадүй байнабди.

Эдеэ хоолой асуудалые гүнэзгыгөөр шиидхэжэ мүнөө хүрэтэр шадаадүй байһаарбди. Иимэ юумэн түйлай ехэ арга боломжонуудтай орондо тохёолдожо байна!

Манай национальна гол баялиг болохо газарай жасые сахин хамгаалха, гамтайгаар ашаглаха ажал хэрэгүүд манайда тон хангалтагүй байдалтай юм. Һүүлэй 25 жэлэй хугасаа соо ашаглагдаһан тараалангай 22 миллион гектарые алдаабди. Энээнэй 12 миллион шахуу гектарынь промышленна барилга болон харгы замда хэрэглэгдээ, 6 миллионһоо дээшэ гектарынь хаягдажа, һөөг бургааһаар хушагдашоо. Тиихэдэ олон миллион гектарай шэнэ талмайнуудые ашаглалгада айхабтар ехэ мүнгэ зөөри гаргашалагдаа.

Олонхи районуудта тараалангай үрэжэл доошолно. Уналагдадаг газарай 3 миллионһоо дээшэ гектарынь—гүрэн бүхэндэ «алтан жасань» — ээрэн буса ябадалһаа эдлүүрилгэ гаргагдашоо. Һүүлэй 20 жэлэй туршада гидростанциннуудай барилгын бодомжологдоогүй проектнүүдые бэелүүлһэнэй ашаар оромнай 10 миллионһоо дээшэ гектарай сабшалан болон бэлшээриеэ алдаһан байгаа.

Хүдөө ажахын продукциин асери ехэ гээлтэнүүд һанаа зобооно. Ээрэн буса ябадал 20, зарим зүйлнүүдээр хүдөө нютагта үйлэдбэрилэгдэһэн бүхы продукциин 30—40 процентые һелгаана.

Социальна ба соёлой хүгжэлтэдэ хүдөө нютаг хото городһоо екээр гээгдээ. Һайн харгы замуудгүй байлга хадаа бүхы нютагуудта хабаатай гол шухала зорилго болоно. Хера бэшэ хүрьһэтэ зонодо энэмнай түйлай ехэ гарза хохидол ушаруулна. Хүдөө нютагууд мүнөөнэй болбосон тухэлтэй гэр байраар, коммунальна зүйлнүүдээр, һургуулинуудаар, медицинын ба соёлой эмхи зургаануудаар тон муугаар хангагдана. Эгээл шухала асуудалнуудые шиидхэхын — врачай туһаламжа абахын, эгээлэй юрын ажаһуудалай хэрэгсэлнүүдээр хангагдахын, юрын эд бараа худалдажа абахын тула хүн зон олон арбаад, зуугаад километр гаталха ушартай болодог.

Али бүхы юумэ хэтэрүүлэн дэбэргэхэ гэнэ бэшэб. Зүгөөр олохон нютагуудта хүнүүд газар дайдаяа, хүдөө нютагаа сохижо, ондоо тээшээ гаража сошохые һанаашалжа байна гэжэ хэлэхэ ёһотойб. Ороной зарим областьнуудта хүдөө нютагуудта хүн зон тон үсөөнөөр үлэнэ.

Ямар ушар байдалһаа иимэ юумэн болоно гээшэб? Юундэ менай абаһан бүхы хэмжээнүүд — тэдэнэй дунда тон өрөө шухала хэмжэхүүд хүлеэгдэһэн үрэ дүнгүүдые үгэнэгүй, үгэлгөөр баталагдаһыень таанад мэдэнэ ха юмта даа. Гансал нүхэр Лигачевой кандидатура тушаа нэгэ хүн һаналаа баряа һэн. Бэшэниинь бултадаа нэгэн һаналтайгаар дэбжүүлэгдээ бэлэй.

СССР-эй арадай депутадта кандидадуудые дэбжүүлэх тухай 1989 оной январиин 10-да болоһон КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй протоколые, мүн Советскэ Союзай Коммунис партиһаа дэбжүүлэгдэһэн арадай депутадта кандидат бүхэнэй программын үндэһэ һуурида табигдаһан байгаа. Тиихэдэ менай юрэнхы программын олохон зүйлнүүд кандидадуудай худалдэмриин дүй дүршэлэй, коммунистнуудтай ба олониитэтэй тэдэнэй үүлзалгануудай үедэ болоһон зүбшэн хэлсэлгэнүүдэй, тэдэниие бэелүүлхэ харгы замуудай үндэһөөр саашадаа хүгжөөгдөө.

Һунгалтын урда тээхи бүхы кампани тэрэниие үнэгэрэлгын бүхы шатануудта шэнэ хандасануудаар шалгарһан байгаа гээд тэмдэглэхэ хэрэгтэй гэжэ үгэ хэлэгшэ мэдүүлбэ. Дэбжүүлгын урда тээхи шатада кандидатурануудтухай дурадхалнуудые зохёон абалгада 105 мянга гаран партийна эмхинүүд хабаадаһан байгаа. Дээдэ таладань байһан партийна комитедүүдэй үзэмжэдэ тэдэнэр 31,5 мянган кандидатурануудые дурадхаа һэн. 12 мянга гаран телеграмануд, бэшэгүүд, суглаануудай шиидхэбэринүүдһээ абтаһан тэмдэглэлнүүд КПСС-эй ЦК-да сробо. ЦК-гай январиин Пленум дээрэ дурадхагдаһан 312 хүнһөө 100 кандидадыень зүбшэн хэлсэлгэдэ табяа һэмнай. Энэ шиидхэбэри нэгэн һаналтайгаар баталагдан абтаһан байгаа.

Пленум дээрэ кандидатура бүхэнэй ами амяараа дуугаа үгэлгөөр баталагдаһыень таанад мэдэнэ ха юмта даа. Гансал нүхэр Лигачевой кандидатура тушаа нэгэ хүн һаналаа баряа һэн. Бэшэниинь бултадаа нэгэн һаналтайгаар дэбжүүлэгдээ бэлэй.

Юрэнхыдөө кандидадуудай бүридэл партиин бүридэлэй ниитэ арадай шэнжэтэй байһые, обществын бүхы шатын, нэн түрүүн худалдэмриишэн анги ашаа туһые тэдэнэй түлөөлжэ байһые элирхэйлэн харуулна. Имагтал худалдэмриишэд социальна талаараа КПСС-һээ дэбжүүлэгдэһэн кандидадуудай эгээл ехэнхи хубинь болоно. Тэдэнэй дунда 26 худалдэмриишэд тоологдоно. Кандидадуудай дунда 7 колхозник бии, юрэнхыдөө промышленностиин, барилгын, худөө ажахын гэхэ гү, али материальна үйлэдбэриин һалбариин худалдэмрилэгшэд бүхы кандидадуудай хахад шахуу хубинь болоно — 47 хүн. Эрдэм, соёлой, гэгээрэлэй ба элүүрые хамгаалгын 22 худалдэмрилэгшэд кандидадуудай дунда бии.

Партийна худалдэмрилэгшэд удаадахи екэ бүлэгынь болоно — 21 хүн. КПСС-эй ЦК-гай партийна хэблэлдэ толилуулаа һэн.

Юрэнхыдөө кандидадуудай бүридэл партиин бүридэлэй ниитэ арадай шэнжэтэй байһые, обществын бүхы шатын, нэн түрүүн худалдэмриишэн анги ашаа туһые тэдэнэй түлөөлжэ байһые элирхэйлэн харуулна. Имагтал худалдэмриишэд социальна талаараа КПСС-һээ дэбжүүлэгдэһэн кандидадуудай эгээл ехэнхи хубинь болоно. Тэдэнэй дунда 26 худалдэмриишэд тоологдоно. Кандидадуудай дунда 7 колхозник бии, юрэнхыдөө промышленностиин, барилгын, худөө ажахын гэхэ гү, али материальна үйлэдбэриин һалбариин худалдэмрилэгшэд бүхы кандидадуудай хахад шахуу хубинь болоно — 47 хүн. Эрдэм, соёлой, гэгээрэлэй ба элүүрые хамгаалгын 22 худалдэмрилэгшэд кандидадуудай дунда бии.

Партийна худалдэмрилэгшэд удаадахи екэ бүлэгынь болоно — 21 хүн. КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой 12 гэшүүд, гэшүүндэ кандидадуud, ЦК-гай секретарьнар СССР-эй арадай депутадта кандидадуудаар дэбжүүлэгдээ.

Предприятиинүүдай, колхозуудай ба районуудай партийна комитедүүдэй зарим секретарьнар нютаг нютагуудта, ЦК-гай Пленум дээрэ коммунистнуудай зүгһөө мүн лэ дэмжэгдэһэн байгаа.

Кандидадуудай бүридэл манай партиин олон үндэһэ яһатанһаа бүридэдэг байһые тодоор элирхэйлэн харуулна гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ. Бүхы союзна республикануудай, 23 үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд бүридхэлдэ абтагшадай тоодо ороно. 71 кандидат дээдэ һургуулитай, 24-ниинь эрдэмэй нэрэ зэргэтэй. Тэдэнэр бултадаа шахуу партийна, совет болон бусад ниитын хүдэлмэриин ехэ дүй дүршэлтэй юм. 100 кандидадай 39-ниинь КПСС-эй ЦК-гай, Центральна шалгалтын комиссиин Политбюрогой 12 гэшүүд, гэшүүндэ кандидадуud, ЦК-гай секретарьнар СССР-эй арадай депутадта кандидадуудаар дэбжүүлэгдээ.

Предприятиинүүдай, колхозуудай ба районуудай партийна комитедүүдэй зарим секретарьнар нютаг нютагуудта, ЦК-гай Пленум дээрэ коммунистнуудай зүгһөө мүн лэ дэмжэгдэһэн байгаа.

Кандидадуудай бүридэл манай партиин олон үндэһэ яһатанһаа бүридэдэг байһые тодоор элирхэйлэн харуулна гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ. Бүхы союзна республикануудай, 23 үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд бүридхэлдэ абтагшадай тоодо ороно. 71 кандидат дээдэ һургуулитай, 24-ниинь эрдэмэй нэрэ зэргэтэй. Тэдэнэр бултадаа шахуу партийна, совет болон бусад ниитын хүдэлмэриин ехэ дүй дүршэлтэй юм. 100 кандидадай 39-ниинь КПСС-эй ЦК-гай, Центральна шалгалтын комиссиин гэшүүд, 31-ниинь союзна республикануудай Компартинуудай ЦК-нуудта, партиин крайкомуудта, обкомуудта даалгаа һэн. Тиихэдэ уулзалгануud ёһын тэдыдэ үнэгэрэгдэхэ ёһогүй, партида, совет арадта КПСС-эй ЦК-гай Хандалгын үндэһөөр партиин политика бэелүүлгын гол шухала асуудалнуудые үргэнөөр зүбшэн хэлсэхэ шухала гэжэ анхаралаа хандуулһан байгаа.

Коммунистнуудтай, ажалшадтай депутадта кандидадуудай уулзалгануud эдэбхитэйгээр, олоной хабаадалгатайгаар үнэгэрэгдэхэдэнь, эдэ бүгэдэ нүлөөлөө. Депутадта кандидадууд: Уфа хотын барилгын эмхиин бригадир З. С Валеева, В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ Верхесалдинска металлургическа үйлэдбэриин нэгэдэлэй токарь-карусельщик В. И. Громов, Каунасай арһанай үйлэдбэриин нэгэдэлэй генеральна директор В. Ю. Левицкас,

(Эхин. Түгэсхэлынь 4-дэхи нюурта).

ПАРТИИН ДЕПУТАДАЙ МАНДАДУУД

КПСС-һээ СССР-эй арадай депутадуудые һунгалга

...ай Коммунис...ой арадай де...галга мартын ...ЦК-гай Пленум ...ууулин комис... В. А. Коптюг ...ын урда тээ...

...дай депутадуу... тухай Хуулиной январиин ...КПСС-эй ЦК-...р баталагдан ...дэбэринүүдтэй ...етскэ Союзай ...нһаа СССР-эй ...дуудай һунгөөр байнабди гэ... КПСС-һээ ...ай депутадта ...дэбжүүлжэ, бү...дэ хойшо хо...гэрөө. Һунгал... бүхы кампани ...арадта КПСС-...комитедэй һун...гэхи Хандалга ...һан тодо, бо... эхитэй поли...модо үндэһэл...

...ааны Верхесалдинска метал...ургическа үйлэдбэриин нэгэдэлэй токарь-карусельщик В. И. Громов. Каунасай арһанай үйлэдбэриин нэгэдэлэй генеральна директор В. Ю. Левицкас,

(Эхин. Түгэсхэлынь 4-дэхи нюурта).

...афия Государственной АССР по ...графии и книж... э, ул. Ленина, 35 Индекс 04610

КПСС-эй МҮНӨӨ ҮЕ САГАЙ АГРАРНА ПОЛИТИКА ТУ

(Үргэлжэлэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

Хамтын ажахыда айхабтар еҳэ нөөсэ арга боломжонууд нюугааталай. Хэрбээ экономическа зүб харилсаануудай байгуулагдаа һаань, эдэ арга боломжонууд дүүрэн хэмжээн соо хэрэглэгдэжэ, айхабтар һайн дүнгүүдые үгэдэг байха юм. Манай орон соохи болон социалис бусад оронуудта хүдэлжэ байһан хэдэн мянган түрүү ажахынуудай жэшээ энээнэй гэршэ болоно.

Колхоз, совхозуудай ажахын ябуулгые тон еҳээр хизаарлаһан ябадалай хойшолон болоожо, урагшаа дабшалтые удааруулһан шалтагаануудһаа, аграрна һалбарие зонхилолгын арганууддаар хүтэлбэрилгэһөө арсаха, таряашадта хандалгын ленинскэ ёһо гуримуудые һэргээхэ тухай асуудалнуудые ажабайдал удаадахи жэлнүүдтэ нэгэнтэ бэшэ табиһан байна. Тэзд тиихэдэ эдээниие шиидхэхэ талаар алхамууд хэгдэнгүй үлөө.

Ороноймнай хүдөө ажахыдаа дайнай үедэ айхабтар еҳэ сохилто абаһан байха юм. Энээнһээ урдашье тон багаа хэмжээндэ байһан хүдөөгэй үйлэдбэрилгын хүсэнүүд горитойгоор доройтуулагдаһан байгаа. Дайнай урда тээ ороминай гол түлэб таряашанай зандаа байгаа гээшэ. Тиимэһээ Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай үедэ совет арадай гаргаһан баатаршалга тухай хэлэхэдээ, таряашадай ажалай баатаршалгада һүгэдэхэ ёһотой. бди. Манай армиие, ара талада хүдэлжэ байгшадые эдээ хоолоор хангахаһаа гадна, эрэлхэг сэрэгшэ байгаа. Хэдэн миллион таряашадай хүбүүд Эсэгэ ороноо хамгаалан, үнгэрһэн дайнда үнаа.

РСФСР-эй, Украинын, Белоруссиин, Прибалтикын дайнай үедэ һандаргадаһан районуудта хүдөө ажахые һэргээхэ талаар дайнай һүүлэй жэлнүүдтэ тон еҳэ хэмжээнүүд абтаһан байгаа гэжэ хэлэнгүй гарахын аргагүй. Гэбэшье бүхы хүдөө ажахыда хэрэгтэй аграрна шэнэ политика баһал зохёогдонгүй үлөө һэн. Тиихэнээ байтагай эзнхилогын оньһон, хүдөөһөө нөөсэнүүдые абалгын аргануд, хүдөөгэй ажалшадай ажаһуудалай эрхэ байдалда хайша хэрэгээр хандалга тэрэл зандаа үлөө, улам гүчэгэрыөе.

Ямаршье бусаалтагүйгөөр хүдөө нютагуудһаа айхабтар еҳэ зөөри абтадаг байгаа. Жэшээлхэдэ, 1946—1953 онуудта хүдөө ажахыда 298 миллиард түхэригэй национальна олзо ошо үйлэдбэрилэгдөө (ондоо һалбаринуудта хэрэглэгдэһэн хубииень хараада абахада), харин энэ еҳэ зөөриин 193 миллиард түхэригынь лэ хүдөө ажахыда хэрэглэгдээ (бүгэдэ гүрэнэй гаргашануудта хүдөө ажахын хубиие тоолоходо). Иигээд хараха, 105 миллиард түхэриг хүдөөһөө экономикын бусад һалбаринуудта үгтэнһэн болоно гээшэ.

Таряашадые ажалайнь үлөө урмашуулга ёһын тэдысэл хэгдэдэг байгаа. Айхабтар еҳэзр мүнгэн татабариин абтадаг хубиингаа хамһабариин ажахынуудһаа абаһан зөөриеэ хэрэглэжэл колхозниигууд амидарха баатай болодог һэн. Таряашанай бүлэ бүхэн газарай түлөө мүнгэ түлэдэг байгаа. Энээнһээ гадна үгэжэ шадаха гү, али үгы гү хамаагүй — тодоруулагдаһан хэмжээнэй мяха, һу, үндэгэ, нооһо болон бусад продуктнуудые гүрэндэ тушааха баатай болодог һэн. Зарим ушарта оройдоошье ойлгохоор бэшэ ушарнууд дайрандаг байгаа. Ургаса үгэнэгү, али үгы гү хамаагүй фруктозо модон бүхэнһөө мүнгэн татабари абаха гээд тогтоогдоһон байгаа гээд мэдээжэ.

Колхознигуудта хайша хэрэгээр хандаһанай үшөө нэгэ гэршэ юун болоной гэхэдэ, тэдэнэр пенсеэршөө хангагдаха эрхэгүй байһан юм. Тэдэнэр паспортнууудгүй байгаа. Тиимэһээ һурангүйгөөр хүдөөһөө гаража ошохо эрхэгүй һэн.

Хүдөө ажахые бэхижүүлхэ талаар шэглүүлэгдэһэн экономическа, политическэ, эмхидхэлэй ябала еҳэ хэмжээнүүд 1953 онһоо хойшо абтаһан байдаг. КПСС-эй ЦК-гай сентябриин (1953 он) Пленумэй шиидхэбринүүдэй ёһоор, хүдөө ажахын продукци хуралдажа ябалгын урданайхиһаа бодомжотой сэнгүүд тогтоогдоо, дороһоо түсэблэлгын ёһо гурим соносхогдоо, мүнгэн татабариин политика гуримшуулагдаа һэн. Хүдөөгэй ажалшадай материальна аша туһань хараада абтадаг боложо, тэдэнэр һайнаар хүдэлхые эрмэлзээ. Пенси үгтөө, паспортна гурим сахиха талаар хизаарлалтануд усадхагдажа эхилэ. Нютагайнгаа эрхэ байдалые хараада абажа, өөһэдынгөө Уставуудта хубилалтануудые ороолха эрхэ колхозуудта үгтэнэн байна. 42 миллион гектар шэнэ болон боро газарнуудые ашаглаха талаар горитой программа дүүргэгдээ һэн.

Эдэ хэмжээнүүд өөрынгөө ашаг үрэ үгэжэ эхилһэн байна. Хүдөө ажахымнай яала түргэнөөр тиихэдэ урагшаа дабшаа. 1953 онһоо хойшо үнгэрһэн табан жэл соо хүдөө ажахын үйлэдбэриин хэмжээн урда табан жэлэйхидэ орходоо 34 процентээр ургаһан байха юм. Ажахы эрхилэлгын дүнгүүдтэ эршэдхэлгын үйлэ хэрэг улам горитойгоор нүлөөлдэг болоо.

Колхозуудай экономикые элүүржүүлгэ эхилһэн байха юм. 1952 онтой жэшэхэдэ, колхозуудай эдэлжэ байһан бүлэ бүхэнэй мүнгэн олзонь 1957 ондо 2,3 дахин, харин ажалай үдэр бүхэнэй түлөө мүнгэ түлэлгын хэмжээн гурба дахин еҳэ болобо. Ороной хүгжэлтын шэнэ шататай тааралдуулагдаһан аграрна политикые зохёолго болон бодото дээрэнь бэлүүлгэ хуушанайнгаа юумые баримталдаг хүсэнүүдэй үзэл сурталай-политическэ хүрса тэмсэлэй оршон байдалда бэлүүлэгдэжэ байгаа. Тиигэбэ яабашье энэ талаар үнэхөөрөө еҳэ алхамууд урагшаа хэгдэһэн байна. Тэзд үни болонгүй колхоз болон совхозуудай ажал ябуулгада ямаршье шалтагаангүйгөөр оролсолго, түб газарһаа элдэб заабаринуудые үгэхэ, ухаанһаа абтаһан хубилалтануудые үнгэргэхэ ябадал дахинаа эхилээ бэлэй.

Хүдөө ажахыда хүдалдагдадаг барилгын материалнуудай болон үйлэдбэриин бусад хэрэгсэлнүүдэй саг үргэлжэ үнэтэй болоһониинь, колхозуудта еҳэ сэнгээр МТС-үүдэй техникээс хүдалдадагынь колхоз болон совхозуудай экономикын байдалда муу нүлөө үзүүлээ, үйлэдбэри улам үргэдхэлгын үйлэ хэрэгтэ һаад ушаруулаа, адли тэгшэ бэшээр хүдалделгын, андалдалгын эрхэ байдал дахинаа һэргээгэ.

Хүдөө ажахыда социалис харилсаануудай улам батажалгые удааруулна гэжэ хэлээд, хубиин хамһабариин ажахые усадхаха тухай «зүүн талын» бодомжо эгээл энэ үедэ бодото байдалда бэлүүлэгдэжэ эхилээ һэн. Ерээдүйгүй тосхонуудые усадхалгын политика мүн лэ эдэбхижэйн байна.

Эдэ бүгэдэнөө уламжалан, хүдөө ажахын үйлэдбэриин үргалтын хэмжээн бага болоо, ороноо тараяһай асуудал эрид хүрсадаа, эдеэ хоолой зүйлнүүдээр хангалга муудаа.

КПСС-эй ЦК-гай мартын (1965 он) Пленум дээрэ ашаг үрэ ехэтэй аграрна политика зохёохо талаар шэнэ һэдэлгэ хэгдэһэн байха юм. Тус Пленумэй шиидхэбринүүдэй ёһоор, национальна олзо оршо хүдөө ажахын тала хаража шэнээр хубаарилха талаар хэмжээнүүд абтаа, хүдөөгэй социальна асуудалнуудые улам үргэнөөр шиидхэхэ, аграрна һалбарие хүгжөөлгэдэ экономическа онол аргануудые хэрэглэхэ, колхозно-совхозно үйлэдбэриие үргэдхэхэ зорилгонуud табигдаа. Хүдөө ажахын продукци хүдалдажа абалгын сэнгүүд дээшэлүүлэгдэһэн байгаа.

Эдэ хэмжээнүүдые таряашад бүримүһэн дэмжэжэ, хүдөөгэй ажахын ябуулга нэгэ бага һэргээ һэн. Та бүгэдэнэй мэдэһээр наймадахи табан жэлэй дүнгүүд яала һайн байгаа хамнай.

Гэбэшье мартын Пленумэй шиидхэбринүүд гүйсэд дүүргэгдэнгүй үлөө. Тэрэнэй хараалһан хараа шугам һүүлдэнь горитойгоор хазагайруулагдаа һэн. Хото болон хүдөөгэй хоорондохи адли тэгшэ бэшэ андалдаанһаа уламжалан, ажахы эрхилэлгын экономическа эрхэ байдал еҳэзр мүудхаагдаа гээшэ. Хэрэгтэй зөөриеэ олохо арга боломжогүй болоһон колхоз болон совхозуудай экономическа байдалынь муудажа эхилээ. Тиигэжэ 1980 он болотор колхозуудшье, совхозуудшье бүхы дээрээ олзогүй болоо. Харин 1970 ондо совхозой үйлэдбэриин хамтын ашаг олзо абалга 22, колхозойхи 34 процент байһан юм.

Жараад онуудай һүүл — далаад онуудай эхин багаар ажахынууд хоорондын кооперациие үргэнөөр хүгжөөһэнэй, агропромышленна предприятинуудые болон комплекснуудые байгуулһанай ашаар хүдөө ажахын хүгжэлтые эршэдхэлгын асуудалнуудые шиидхэхэ һэдэлгэ хэгдээ һэн. Зүгөөр энэшье хэмжээн — бүхы дээрээ зүб байбашье, бодото байдалтай холбоогүйгөөр зохёогдоһон байшоо. Хүдөө ажахые хүгжөөлгэдэ һомолгодоһон мүнгэн зөөриин горитой хубинь сэн ехэтэй объектнуудые барилгада гаргашалгадаа. Харин үнэн дээрээ эдэ бүхы зөөри газарай үрэжэл һайжаруулгада, үйлэдбэри оньһожоруулгада, хүдөө нютагуудые социальна талаһаань шэнэдхэлгэдэ хэрэглэгдэхэ ёһотой байгаа. Тиимэһээ һүүлэй һүүлдэ эдэ гаргашануудынь экономическа ашаг олзо асараагүй, харин айхабтар еҳэ гээлтэнүүдые асарһан байна.

Аграрна һалбарида экономическа харилсаануудай таарулагдаагүй байһан ушар, ажахы эрхилэлгын хуушан онол арганууда үлэһэн ябадал, ажал эмхидхэлгэдэ болон салин хүлһэ түлэлгэдэ хэгдэһэн еҳэ алдуунууд материальна талаһаа хүдөөгэй ажалшадта нүлөө үзүүлхэ ябадалые горитойгоор һуларуулһан байха юм. Тиимэһээ таряашадай баата найдамтай салинтай байһан ушарынь — энэмнай тэрэ сагай айхабтар шухала социальна түйлалта байгаа, — үйлэдбэриин эсэсэй дүнгүүдтэй бодотоор холбогдоогүй байһан хадаа ондоо хүнэй ама хараха ябадалай ургалтада еҳэ нүлөө үзүүлээ бэлэй. Социальна талаһаа хүдөөгэй гээгдэлдэ ороһон зандаа байгадань, тэндэнээ зоной ябалга улам олошороо.

Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, наяад онуудай эхин багта хүдөө ажахы, ороной аграрна комплекс, бүхыдөө, манай экономико бүхы дээрээ айхабтар муу байдалда ороһон байжа, хойшолуулашагүй хэмжээнүүдые абаха хэрэгтэй болоо һэн.

Иимэ оршон байдалда Эдеэ хоолой программа зохёохо шиидхэбэри абтажа, КПСС-эй ЦК-гай майн (1982 он) Пленум тэрэниие баталаа һэн. Энээнэй ашаар уналгын үйлэ хэрэгүүдые нэгэ бага тогтоожо, хүдөө ажахыдахи байдал бага зэргэ һайжаруулха арга олдоо бэлэй. Энээн тухай бүптанда мэдээжэ. Гэхэ зуура майн Пленумэй шиидхэбринүүд тэрэ сагайнгаа шэнжэ шанартай байгаа. Шиидхэбринүүдынь гүйсэд дүүрэн бэшэ, хурса асуудалнуудые һуларуулһан шэнжэтэй һэн.

ЦК-гай апрелиин (1985 он) болон удаадахи Пленумүүд, партиин XXVII съезд, XIX партийна конференци дээрэ ороной экономическа хүгжэлтые нарин няггаар шэнжэлээд байхада, ороной Эдеэ хоолой комплексдо мүнөө тогтоод байһан байдалые шүүмжэлхы ёһоор сэгнэхэдэ, аграрна асуудалнуудые бүхыдэнь хаража үзэхэ хэрэгтэй гээд тодорһоо байна.

Үнгэрһэн үе сагаа ойлгожо абаад, сэгнээд байхада, ямар гол һургаалнуудые абамаар гээшэб? Шэнэдхэн хубилгалгын үе сагай аграрна политика зохёожо байхадаа, ямар юумэнүүдые хараада абаха хэрэгтэй гээшэб?

Нэн түрүүн бидэнэр юрэнхы тобшолол хэхэ ёһотойбди. Социалис революционно шэнэдхэлгэ болон тэрэниие хазагайруулха ябадал гаргахагүй гэһэн ленинскэ бодомжын хэзээдэшье залиршагүй удха шанартай байһаниие батадхалга гол тобшолол болохо байна.

Социализмын хэрэгтэ эгээл еҳэ хохидол юундэ ушаруулагдааб гэхэдэ, олониитын ажамидаралта зохёохы ябуулга болохо социализм тушаа Ленинэй үндэһэн шухала үзэл бодол мартагдаһан байна бшуу. Шэнэ общество ажалшадай аша туһада, өөһэдөөрнь ажалшадаар байгуулагдадаг юм. Харин энэмнай бүхы хубилган шэнэдхэлгын ябуулганүүдэ арадай үргэн хабаадалга, али болохоор демократи үргэдхэлгэ, арадай засагай ба өөнэдыгөө хүтэлбэрилгын гол ёһонуудые батадхаха ябадал хараална бшуу. Ямаршье гоё һайхан үряануудаар тэрэнэй өөрыгөө нюугаашье һаань, социальна нэгэшье хубилган шэнэдхэлгэ олониитын аша туһануудта харшаар, тэдэнэй сэхэ хабаадалгагүйгөөр бэелүүлэгдэжэ шадагдахагүй ха юм.

Эдэ Ленинэй залан сэхэ заабаринууд үгэ хүүр дээрээ мэдэргэдэдэг байгаа, тэзд бодото байдалда тоогдодоггүй, захиралга-зонхилолгын онол арганууда өөр һэлгэгдэдэг байһан юм.

Энэмнай ороной ниитын бүхы хүгжэлтэдэ айхабтар еҳэ хохидол ушаруулһан, политическэ эмхинүүдэй ажал ябуулгые горитойгоор муудахаһан байна бшуу. Социалис байгуулалтын талаар ленинскэ хараа бодолһоо арсалга хадаа хүдөөгэй байдалда илангаяа еҳэ муу нүлөө үзүүлээ. Хэрбээ ниитын хүгжэлтын эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые, хүдэлмэришэн ангиин ба таряашадай аша туһануудые үнэн зүбөөр тэрэ элирхэйлдэг байгаа һаа, аграрна политика хадаа социалис хубилалтануудые батадхалгын ба үнэзгырүүлгын тон шухала арга нүхэсэлнүүдэй нэгэн болохо, бодото дээрээ байжа шадаха гэжэ теоришье, практикашье элирхэйлжэ үгэнэ. Харин тад ондоо, хэрбээ аграрна политика эдэ аша туһануудые зуришүүлдэг болоо һаа, тэрэ гансашье хүдөө ажахые һандаргадаг бэшэ, харин бүхы обществын хүгжэлтэдэ горитой еҳэ бэрхэшээлнүүдые ушаруулдаг байха юм.

Иимэл даа юрэнхы залан сэхэ тобшолол, нүхэдүүд. Тэзд бидэ мүнөөнэй аграрна политикын үндэһэн шухала асуудал мүн болоно. Энээн тухай үшөө дахин онсолон тэмдэглэхые хүсэнэб. Юуб гэхэдэ, Пленумдэ бэлэдхэлэй үедэ болоһон үгэ бүляалдаан хадаа манай табиһан уг зорилгонуудые туйлаха онол арганууде шэлэхэ ябадалай саг соогоо табигдаһые, удха шанарые үнэзгыгөөр ойлгохогүй ушарнууд бии гэжэ харуулаа.

Эгээл еҳэзр тогтонижоһон һаналнуудай нэгэн гэхэдэ, хүдөө нютагуудта техникэ, үтэгжүүлгэ, барилгын материалнуудые, капитальна һомологонуудые еҳэзр үгөөл һаа, газар шанаржуулгые үргэдхөө һаа, бүхы асуудалнууд зүндөө шиидхэгдэшэхэ гэжэ бодохо ябадал болоно.

Нээрээшье, хүдөөдэ еҳэ юумэн хэрэгтэй, еҳэ юумэ үгэхэ хэрэгтэйшье гээшэ. Иимэ баталамжатай юрэнхы дээрэнь арсалдахань бэрхэтэй. Тиибэ яабашье, хэрбээ бидэ энэ арга замые аграрна политикын гол шэглэл гэжэ соносхохо болоо һаа, горитой алдуу гаргаха байнабди гэжэ хубилган шэнэдхэлгын һүүлэй жэлнүүдэй түүхэ болон дүй дүршэлые шэнжэлгэ этигэмээр харуулжа үгэнэ.

Юундэ. Һүүлэй жэлнүүдтэ аграрна секторта айхабтар еҳэ капитальна һомолологнууд, материальна бусад нөөсэнүүд үгтэһэн байха юм. Гэбэшье эдэ гаргашануудта адлирхуу, горитой үрэ дүнгүүд туйлагдаагүй ха юм.

Энэмнай, жэшээнь, РСФСР-эй Хара хүрьһэтэ бэшэ зоно шэнги орёо, бэрхэшээлтэй нютагта гансал үзэгдэнэ бэшэ ха юм. Украиные абаад харая. Һүүлэй хорин жэлэй туршада хүдөө ажахын үйлэдбэриин гол фонднууд эндэ 4,2 дахин ургаа ,үтэгжүүлгэ—3 дахин, ажалай түлбэри—2,7 дахин ургаһан байна, харин хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгын ургалта оройдоол 39 процентдэ хүрэһэн байна бшуу.

Прибалтикын союзна республикануудтахи түрүү ажахынуудай үнэхөөр туйлаһан түйлалтануд тухай бидэ хэлэдэгбди. Гэбэшье эндэ иимэрхүү ябадалнууд баһал үзэгдэдэг байна. Һүүлэй хорин жэлэй туршада хүдөө ажахын үйлэдбэриин гол фонднууд Литвадаа—5 шахуу дахин, Латвида —3,8 дахин, Эстонидо —4,1 дахин ургаһан байха юм. Харин хүдөө ажахын валова продукци Литвада —45 процентээр, Латвида —39 процентээр, Эстонидо —33 процентээр ехэ болоһон байна. Тиигэхэ зуураа эдэ республикануудай колхозболон совхозуудта продукциин гол түхэлнүүдэй өөрынь үнэ ехээр ургаһан байна. Жэшээнь, эбэртэ бодо малай шэгнүүр—2—2,3 дахин, гахайнуудай шэгнүүр—1,6—1,7 дахин, һүн—1,6—1,8 дахин, овощ —1,6—2,2 дахин ургаһан байха юм. Иимэрхүү байдал Дунда Азиин союзна республикануудташье үзэгдэнэ. Узбекистаниие харая. Һүүлэй хорин жэлэй туршада энэ республикада 1,6 миллион гектар һалагдадаг ' газар ашаглалгада оруулагдаа, хүдөө ажахын үйлэдбэриин гол фонднууд 6 дахин ургаа, харин валова продукциинь —75 процентээр ехэ болоһон байна.

Хүдөө ажахы эрхилхэ элдэб ондоо эрхэ байдалтай нютагуудта иимэ ушарнуудай үзэгдэнэн ябадал хадаа гол шалтагаанииньь — материально-техническэ нөөсэнүүдэй бага байһан дээрэнээ бэшэ, харин бүри гүнзэгы удхатай гэжэ элирхэйлгэ ха юм.

Нүхэдүүд, бидэ хуушанай дадашаһан, зарим ушарта эгээл тааруу болоһон бодомжонуудһаа, шадаал һаа, түргэнөөр сүлөөрхэ ёһотойбди. Хүдөөдэхи экономическа харилсаануудые ба социальна эрхэ байдалые үндэһөөрнь хубилгаагүй һаа, капитальна һомолологнууд, техникэшье өөһэдөө юумэ бүтээхэгүй гэжэ, шадаал һаа, түргэнөөр мэдэрхэ ёһотой болоноби. Иимэ тобшолол гансашье үнэзрһэн сагай муу хэшээлнүүдһээ бэшэ, харин түрүү ажахынуудай мүнөөнэй дүй дүршэлһөө гаража ерэнэ ха юм. Тэдэнэй туйлатануд нэн түрүүн экономическа шэнэ хандалгануудые хэрэглэһэнэй, материальна үрмэшуулга шангадхаһанай, хүндэ анхарал ороолдолго хандуулһанай ашаар туйлагдаха аргатай болоһон байна бшуу.

Таряашадта бэеэ дааһан байдалаа харуулхынь, һүбэлгэн ухаагаа, эдэбхи үүсхэлээ гаргахынь тула үргэн арга боломжонуудые үгэхэ гээшэ хүдөө ажахын продукци эөөхэ, хадагалха ба шанаржуулха һалбарие мүнөөнэй хэм хэмжээндэ гаргаха ёһотойбди. Энэмнай бүхы экономикые тааруу зохидоор хүгжөөхэ шухала эрхэ нүхэсэл болохо байна.

Партиин урда, бүхы обществын урда табигдажа байгаа гол шухала социально-экономическа ба политическэ зорилго иимэл байна гээшэ.

Хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгые ямар хэмжээндэ бидэ гаргаха ёһотойбибди, тиигэхын тула ямар нөөсэнүүд хэрэгтэйб? гэһэн асуудалай гаража ерэхэнь ойлгосотой ааб даа. Таанадта үгтэһэн документнүүд дотор энэ талаар дурадхалнууд бии байха. Тэдээн дотор заагдаһан хараа түсэбүүдые туйлалга хадаа тон шухалашье, хэрэгтэйшье болоно гээшэ. Гэбэшье манай Пленум дээрэ бидэ эдэ хараа түсэбүүдые бэелүүлжэ шадаха арга замуудые бэдэрхэ, бэелүүлэгдэхэ ёһотой бодото хэмжээнүүдэй бүхэли комплекс найруулха ябадалда гол анхаралаа хандуулха ёһотойбди гэжэ би һананаб.

Политбюрогой һанамжаар, хүдөөдэ экономическа харилсаануудые үндэһөөрнь хубилгалга хадаа мүнөөнэй аграрна политикын үндэһэн шухала асуудал мүн болоно. Энээн тухай үшөө дахин онсолон тэмдэглэхые хүсэнэб. Юуб гэхэдэ, Пленумдэ бэлэдхэлэй үедэ болоһон үгэ бүляалдаан хадаа манай табиһан уг зорилгонуудые туйлаха онол арганууде шэлэхэ ябадалай саг соогоо табигдаһые, удха шанарые үнэзгыгөөр ойлгохогүй ушарнууд бии гэжэ харуулаа.

Эгээл еҳэзр тогтонижоһон һаналнуудай нэгэн гэхэдэ, хүдөө нютагуудта техникэ, үтэгжүүлгэ, барилгын материалнуудые, капитальна һомологонуудые еҳэзр үгөөл һаа, газар шанаржуулгые үргэдхөө һаа, бүхы асуудалнууд зүндөө шиидхэгдэшэхэ гэжэ бодохо ябадал болоно.

Нээрээшье, хүдөөдэ еҳэ юумэн хэрэгтэй, еҳэ юумэ үгэхэ хэрэгтэйшье гээшэ. Иимэ баталамжатай юрэнхы дээрэнь арсалдахань бэрхэтэй. Тиибэ яабашье, хэрбээ бидэ энэ арга замые аграрна политикын гол шэглэл гэжэ соносхохо болоо һаа, горитой алдуу гаргаха байнабди гэжэ хубилган шэнэдхэлгын һүүлэй жэлнүүдэй түүхэ болон дүй дүршэлые шэнжэлгэ этигэмээр харуулжа үгэнэ.

Юундэ. Һүүлэй жэлнүүдтэ аграрна секторта айхабтар еҳэ капитальна һомолологнууд, материальна бусад нөөсэнүүд үгтэһэн байха юм. Гэбэшье эдэ гаргашануудта адлирхуу, горитой үрэ дүнгүүд туйлагдаагүй ха юм.

Энэмнай, жэшээнь, РСФСР-эй Хара хүрьһэтэ бэшэ зоно шэнги орёо, бэрхэшээлтэй нютагта гансал үзэгдэнэ бэшэ ха юм. Украиные абаад харая. Һүүлэй хорин жэлэй туршада хүдөө ажахын үйлэдбэриин гол фонднууд эндэ 4,2 дахин ургаа ,үтэгжүүлгэ—3 дахин, ажалай түлбэри—2,7 дахин ургаһан байна, харин хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгын ургалта оройдоол 39 процентдэ хүрэһэн байна бшуу.

Прибалтикын союзна республикануудтахи түрүү ажахынуудай үнэхөөр туйлаһан туйлалтануд тухай бидэ хэлэдэгбди. Гэбэшье эндэ иимэрхүү ябадалнууд баһал үзэгдэдэг байна. Һүүлэй хорин жэлэй туршада хүдөө ажахын үйлэдбэриин гол фонднууд Литвадаа—5 шахуу дахин, Латвида —3,8 дахин, Эстонидо —4,1 дахин ургаһан байха юм. Харин хүдөө ажахын валова продукци Литвада —45 процентээр, Латвида —39 процентээр, Эстонидо —33 процентээр ехэ болоһон байна. Тиигэхэ зуураа эдэ республикануудай колхозболон совхозуудта продукциин гол түхэлнүүдэй өөрынь үнэ ехээр ургаһан байна. Жэшээнь, эбэртэ бодо малай шэгнүүр—2—2,3 дахин, гахайнуудай шэгнүүр—1,6—1,7 дахин, һүн—1,6—1,8 дахин, овощ —1,6—2,2 дахин ургаһан байха юм. Иимэрхүү байдал Дунда Азиин союзна республикануудташье үзэгдэнэ. Узбекистаниие харая. Һүүлэй хорин жэлэй туршада энэ республикада 1,6 миллион гектар һалагдадаг ' газар ашаглалгада оруулагдаа, хүдөө ажахын үйлэдбэриин гол фонднууд 6 дахин ургаа, харин валова продукциинь —75 процентээр ехэ болоһон байна.

Хүдөө ажахы эрхилхэ элдэб ондоо эрхэ байдалтай нютагуудта иимэ ушарнуудай үзэгдэнэн ябадал хадаа гол шалтагаанииньь — материально-техническэ нөөсэнүүдэй бага байһан дээрэнээ бэшэ, харин бүри гүнзэгы удхатай гэжэ элирхэйлгэ ха юм. Удхаараа иимэрхүү хандалга совхозуудташье хэрэглэжэ болохоор юм.

Хүдөөдэ экономическа харилсаануудые хубилган шэнэдхэхэ манай түсэбүүдые бэелүүлхын, ажахы эрхилэлгын элдэб янзын түхэл маягуудые бии болгохын тула саг хэрэгтэй ха юм даа. Энэ зорилгые бэлэхэнээр ойлгожо болохогүй. Юуб гэхэдэ, хүдөөгэй ажабайдалай бүхы байдалые үндэһөөрнь хубилган шэнэдхэхэ хэрэг бидэ эхилнэ ха юмбибди.

Социалис зөөриин харилсаануудые хубилган шэнэдхэлгын шухалын шухала, мүнөөнэй шатада шиидхэжэшье боломорр, арга замуудай нэгэн гэхэдэ, хүдөө нютагуудта арендна харилсаануудые хүгжөөхэ хэрэг болоно. Имагтал арендын ашаар хубиин аша туһые эдэбхитэйгээр элсүүлхэ, эзэнэй мэдэрэл хүндэ бусааха, тэрэнэй зохёохы арга боломжонуудые үргэжэ хэрэгтэй гэһэн бодомжоһоо эхи абадаг байна. Иимэ хараа бодол научнашье, практическашье талаһаа үндэһэ бэримтагүй гэжэ тоолоноб. Зарим ушарта иимэ шиидхэбринүүдшье абтажа боломоор гэһэн һаал огто буруушаагданагүй. Гэбэшье гол харгы зам гэхэдэ, колхозуудыешье, совхозуудыешье ажахы доторой арендэдэ оруулха, арендаторнуудай кооперативуудые байгуулгын үндэһөөр тэдэниие хубилгаха ябадал болоно гэжэ һанагдана. Мүнөөнэй колхоз болон совхозуud арендаторай олон эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые ханагажа шадахаар, хүсэд бэшээршье һаа, хүгжэнги инфраструктуратай байха юм. Энэ бодото байдалые бидэ тоонгүй байха ёһогүйбди. Энэмнай үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдэй талаар социалис зөөриин элдэб түхэл маягуудай ба тэрээндэ үндэһэлһэн ажахы эрхилэлгын онол арганууде адли тэгшэ эрхые гүйсэд мэдэрхэ түхай мүнөө хэлэгдэнэ.

Ажахы эрхилэлгын эгээл элдэб олон түхэл маягуудта — колхозуудташье, совхозуудташье, агрофирмэнүүдтэшье, агрокомбинадуудташье, тэрэашанай ажахыдашье, хубиин хамһабариин ажахыдашье, промышленна, барилгын болон бусад аграрна бэшэ предприятинуудай агроцехүүдтэшье, хамһабариин олзоборилгодошье болон бусадта үргэн харгы бидэ нээжэ үгэхэ ёһотойбди.

Таряашанай гэр бүлын-хубиин ажал хэхэ ябадалда шэнээр хандаха хэрэгтэй. Кооперацидал адли, тэрэнэй бүхы эрхэнүүд һэргээгдэнэн байха ёһотой. Хубиин ажалда үндэһэлдэг, эд хэрэгсэл гаргадаг таряашанай үмсын ажахы туһай эндэ хэлэгдэнэ. Ажалшадай хубиин хамһабариин ажахын бүхы эрхэнүүдые бидэ һэргээхэ ёһотойбди.

Ажахын бүхы түхэл маягууд манай обществын социально-экономическа бүридэл дотор тон нягта холбоотой байха, хоорондоо мүрысэхэ, бэе бэедээ туһалха, бодото хэрэг дээрээ өөрынгөө ашаг үрые ба саашанхи арга боломжые гэршэлхэ аргатай байха ёһотой.

Эгээл гол шухалань гэхэдэ, ажахы эрхилэлгын шэнэ онол арганууде, кооперацы, арендэ хэрэглэһэнэй ашаар колхозууд болон совхозуудта бии байгаа айхабтар еҳэ хүсэ шадалые эгээл еҳээр хэрэглэхэ, ондоогоор хэлэбэл, ажалай хамтын түхэл маягуудта шэлжэн ороходоо, бодомжолгодоһон бүхы юумые бэелүүлхэ ябадал болоно гээшэ.

Энэ зорилгые шиидхэлгын гол арга зам ямар гээшэб? Тэрэнэй үг удхань гэхэдэ, ажахы эрхилхэдээ ажабайдалда демократи али болохоор үргэдхэлгэ мүн болоно. Тэрэмнай колхозуудай бүридэлые үндэһөөрнь хубилгаха, тэдэниие кооператив доторхи кооперативууд болгохо арга олгоно ха юм. Удхаараа иимэрхүү хандалга совхозуудташье хэрэглэжэ болохоор юм.

Хүдөөдэ экономическа харилсаануудые хубилган шэнэдхэхэ манай түсэбүүдые бэелүүлхын, ажахы эрхилэлгын элдэб янзын түхэл маягуудые бии болгохын тула саг хэрэгтэй ха юм даа. Энэ зорилгые бэлэхэнээр ойлгожо болохогүй. Юуб гэхэдэ, хүдөөгэй ажабайдалай бүхы байдалые үндэһөөрнь хубилган шэнэдхэхэ хэрэг бидэ эхилнэ ха юмбибди.

Социалис зөөриин харилсаануудые хубилган шэнэдхэлгын шухалын шухала, мүнөөнэй шатада шиидхэжэшье боломорр, арга замуудай нэгэн гэхэдэ, хүдөө нютагуудта арендна харилсаануудые хүгжөөхэ хэрэг болоно. Имагтал арендын ашаар хубиин аша туһые эдэбхитэйгээр элсүүлхэ, эзэнэй мэдэрэл хүндэ бусааха, тэрэнэй зохёохы арга боломжонуудые үргэжэ хэрэгтэй гэһэн бодомжоһоо эхи абадаг байна. Иимэ хараа бодол научнашье, практическашье талаһаа үндэһэ бэримтагүй гэжэ тоолоноб. Зарим ушарта иимэ шиидхэбринүүдшье абтажа боломоор гэһэн һаал огто буруушаагданагүй. Гэбэшье гол харгы зам гэхэдэ, колхозуудыешье, совхозуудыешье ажахы доторой арендэдэ оруулха, арендаторнуудай кооперативуудые байгуулгын үндэһөөр тэдэниие хубилгаха ябадал болоно гэжэ һанагдана. Мүнөөнэй колхоз болон совхозуud арендаторай олон эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые ханагажа шадахаар, хүсэд бэшээршье һаа, хүгжэнги инфраструктуратай байха юм. Энэ бодото байдалые бидэ тоонгүй байха ёһогүйбди. Энэмнай үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдэй талаар социалис зөөриин элдэб түхэл маягуудай ба тэрээндэ үндэһэлһэн ажахы эрхилэлгын онол арганууде адли тэгшэ эрхые гүйсэд мэдэрхэ түхай мүнөө хэлэгдэнэ.

Ажахы эрхилэлгын эгээл элдэб олон түхэл маягуудта — колхозуудташье, совхозуудташье, агрофирмэнүүдтэшье, агрокомбинадуудташье, тэрэашанай ажахыдашье, хубиин хамһабариин ажахыдашье, промышленна, барилгын болон бусад аграрна бэшэ предприятинуудай агроцехүүдтэшье, хамһабариин олзоборилгодошье болон бусадта үргэн харгы бидэ нээжэ үгэхэ ёһотойбди.

Таряашанай гэр бүлын-хубиин ажал хэхэ ябадалда шэнээр хандаха хэрэгтэй. Кооперацидал адли, тэрэнэй бүхы эрхэнүүд һэргээгдэнэн байха ёһотой. Хубиин ажалда үндэһэлдэг, эд хэрэгсэл гаргадаг таряашанай үмсын ажахы туһай эндэ хэлэгдэнэ. Ажалшадай хубиин хамһабариин ажахын бүхы эрхэнүүдые бидэ һэргээхэ ёһотойбди.

Ажахын бүхы түхэл маягууд манай обществын социально-экономическа бүридэл дотор тон нягта холбоотой байха, хоорондоо мүрысэхэ, бэе бэедээ туһалха, бодото хэрэг дээрээ өөрынгөө ашаг үрые ба саашанхи арга боломжые гэршэлхэ аргатай байха ёһотой.

Эгээл гол шухалань гэхэдэ, ажахы эрхилэлгын шэнэ онол арганууде, кооперацы, арендэ хэрэглэһэнэй ашаар колхозууд болон совхозуудта бии байгаа айхабтар еҳэ хүсэ шадалые эгээл еҳээр хэрэглэхэ, ондоогоор хэлэбэл, ажалай хамтын түхэл маягуудта шэлжэн ороходоо, бодомжолгодоһон бүхы юумые бэелүүлхэ ябадал болоно гээшэ.

Энэ зорилг

ТУХ СС-эй МҮНӨӨ ҮЕ САГАЙ АГРАРНА ПОЛИТИКА ТУХАЙ

дынгөө олоҳон
өөнэдыгөө хангал
хүдөө ажахын
ҳайн шанартайг
гашатайгаар
оролдохо баана

Тиихэдэнь бид
хэлэй продукци
жэзгээр худал
рэнэй эдеэ хоо
болгоо аргатай

Гэбэшье энэ
Мүнөө урагша
ҳэн үе сагаа,
хилэлгын шэнэ
дай аша үрм
үгэхэ хүрэтэр
до эрхэ бэшэ
жэ байха боло
гүрэнэй захил
эхилээд, элдэб
рэглэгдэхэ бай

Таанадта хуб
ментнүүд соо
зорилгонуудта
жэзэнүүд хара

Эндэ гүрэн
танай анхара
нанаб. Мүнөө
үшөө хэрэгтэй
дэрбэшье, саа
захилые дээрэ
жэ бэлэдхэлг
урданай гурим
гэжо болохогүй
хэлгын журам
тойбди. Гэбэш
абтаһан хэлэ
үйлэдбэрилэгш
лэдхэгшэдэй э
рүүсалгада үн
Үйлэдбэрилэгш
лэдхэлгын о
хоёр талын аш
ҳэлнэн контра
үүргэ дүүргэхэ

Гэхэтэй хамт
ҳөө иимэ гур
та болгоо өнөө
ци үйлэдбэрим
тацяар хараал
нэйнгээ үялгы
хадаа, үлэйэн п
дынгөө дураа
хэлгын гү, али
маанай органи
луулдаг прёдп
хэрэглэгшэдэ
колхозой дэл
ниитын эдеэ х
тэ худалдаха
ёнотой.

Эндэҳэ и
рана: яахада
рэгтэй болоо
ямар зорилго
хэ юм? Манай
финанседа, м
сэдэ, доторой
тохёолдоҳон б
үндэҳэлхэдэ,
үе яаха арга
Мүн
тогтоолгын гу
хэрэг оролсоо

Мүнөө хэрэ
үнэ сэнгэй гу
жэлэй түршада
өрөө бэрхэшэ
болгоо, мүнөө
номическа эрх
рахяа болёод
ажахын болон
стиин хооронд
харилсаан бод
жарнагүй. Худ
оптово болон
үүдэй хоорон
анхай, тэрээнэ
коз, совхозуу
на предприяти
эн бүхы орон
байдалда мүн
Олохон ажах
ҳаламжагүйг
үргэдхэн эрх
өөҳэдыгөө с
далнуудые ш
аяа болинхой

Ажахын тоо
ромэнэй дуте
а, энээндэ та
рхим шанарт
эдбэрилхэ хэр
а, бүхы үйл
шаг үрэтэй б
ондоо нягта
ынхиҳаа тад
ай, оптово б
энгүүдэй гу
хо баатай б
сэсэй дүнгүй
э, үйлэдбэрил
эмжын хооро
олон хубааг
а талаар шэн
ложо үгэхэ
эй гол хараа

Үнэ сэнгүүдэ
й, үнэ сэнгү
билгангүй э
лган шэнэдэ
иидхэжэ, ажа
ол арганууда
циалис бодо
э шадахагүйб
лгохо ёнотой

Худалдан а
ҳал эрид нар
. Зарим эр
одукциин үн
эн даншье
йна. Тэрэнь
одукцияа гү
г, ашаг үрэ
лдэг предпр
эхэ хэрэгтэ
Жэшээнь,
ндо ехэ хэрэ
н ажахынуу
ай гу, али
і байна. Бус
ктнуудшье б
юм. Эдэ б
ка талаһаан
о шидхэбэ

Үргэлжэлэлнь
урта).

Эхиннинь 1,
нүүдта).

ыбагдаһан доку-
1990 оной ян-
ажахын про-
удалдан абалгын
тоохо тухай ха-
Арга болом-
ҳайн нютагуудта
эдбрилгэ дээшэ-
үрмашуулха
тиимэ сэнгэй
үсөөлхэ, му-
байһан нэ-
дай сэнгүүд
гиз хараалагдан-
үнэ сэнгүүдые
нарюжуулан ҳай-
зэрэнние
рганай органуу-
ҳэрэг бэшэ бол-
тогтоогдодог
роохо, харин
, сезоной, тур-
продуктнууд бо-
, овощ, болон
эзэнэй сэнгүү-
арга олгохо шу-
ромэн ҳүүлэй үе-
ыцалис ороонуу-
хо ха юм.
хэрэглэжэ шадаа
эй үйлэдбэрилгые
шанарыень ҳай-
тай болохо гэ-
ҳаруулна. Даб
ҳоолой гол эүйл-
дилгэмэн, талхан,
ҳаһан, үндэ-
, малай болон
тохон, хүүгэдэй
эүйлнүүдэй гүрэ-
сэнгэй мүнөөнэй
ҳараа үлэхэ бай-
ыкиын бүхы
өөҳэдын мүнгэ
хангаха,
үлэйэрилхэ шэнэ
ёлгэр бүлэг бүлэ-
ырта хара амине
болохоор юумэ-
ые дээшэлүүлхые
ҳаһал бии бол-
секторэй болон
бусад ҳалба-
рилсаа тог-
ороодо бэе бэе-
үй харилсаа тог-
промышленно-
гардаг продук-
дан ехээр
гү, али доошо-
ҳогүй. Тиимэ
үнэ сэнгэй па-
ҳэрэнние
ҳайна онол
ҳаһан.
ыстэй гү, али
эгээл дээдэ ор-
тогтоохо, тиимэ
болохо бай-
болон хүдөө
шэнэ тухэлэй
бии болоҳоние,
ҳарай дээшэлхэ-
ababал, тэдэнэй
зарим тэды
болохо ааб даа.
бүгэдэ тэнсүүри-
улагдаха, хосроо-
ниинь заатагуй
байна.
багатай, гарэатай
үүд болон бүй-
дриятинууд ту-
оо урда тэдэнэй
дээшэлүүлхэ ту-
рдэхэ, эн асуу-
ҳаржа үзэхэ
ижмай олон ху-
заяае, аграрна
ааэд ехэ хубие
удал болоно.
эрга болом-
ийгоор ҳараха
гэжэ бүгэдэн
ҳолоҳон дуй дур-
таарамаар гэ-
Тэдэнэр хүдөө
социально эконо-
ҳалдуулые шиид-
эрхилэгын онол
ҳайнаруулха, тэрэ-
гэдэнги ҳула
кадрнуудаар бэ-
ыгаа эрхэ нүхэ-
болгоо тушаа
Орловско обла-
ажахыдэхи эрхэ
тэхшэ тэрэ мүн-
хубиэжа бай-
ҳараалан бай-
энэ дуй дүршэ-
дэлгэрүүлхэ шу-
ай тон таарам-
ҳайдалда, мүн хой-
уула газартай
оршодог ажахы-
заалан тухай тус-
ыхаа болоноби.
тэдэнэдэ гурэнэй
ыто ҳайн туҳалам-
ыдэ аргагүй.
ҳайна.
ҳаргатай, гарэатай
боломжоёо алда-
ыдые гээгдэгшэ-
ыгаа урда тэдэнэй
дээшэлүүлхэ ту-
эмжээ абаха хэ-
о. Зарим ушарта
ыгудай газарые
ытай колхоз, сов-
ыхад предприяти-
ым арендэнэ гури-
ыг коллективүүдтэ,
ыг үгэхэдэ таарам-
ыо ҳанагдана. Тэн-
ыам арга боломжын
ыаһабариин ажахы-
ыөөхэдэшье яанаб?
ыйшлуулангүй бэе-
ыгэ гэжэ ҳананаб.
ыэ колхоз, совхо-
ыаһ байһан хүнүү-
ыые, мүн общест-
ыые хараада аба-
ыолые ойрын нэ-
ыг соо шиидхэхэ хэ-
ыалые мүнгэн сан-
ыурьҳалемжын та-
ыгада баһал таарую-
ыудэй бии байһан-
ыэнэмай мүнөөнэй
ыудтэ таарданагүй.
ыүүү ехээр хинал-

та хаһалта тогтоохо ҳэдэлгэ гаргадаг зандаа, ҳүбэлгэн бэрхээр, хэрэгтэй болоо ҳаань, бэрхэтэйшье алхам хэхэ ушарые үрмашуулгаггүй баримтануд бии.

Банкнуудай, илангаяа агропромбанкнуудай ажал ябуулгые үндэҳөөрнь хубилгаха саг ерээ. Тэдэнние үйлэдбэри хүгжөөхэ хэрэгтэ анхаралаа хандуулдаг, үйлэдбэриин ёнотойл туҳалагшад бөлгохо хэрэгтэй.

Кооперативна банкнуудай болон акционернэ хамжаануудай гуримые хүгжөөлгые хурдадхахын тула тэдэнэй хүдэлмэрилэгшэдэй хубиин нөөсэ мүнгэ зөөрние предприяти болон ажахынуудай экономическа ажал ябуулгые ҳайжаруулгада эдэбхитэйгээр хабаадуулха байна.

Буйлуулдаг предприятинуудай болон бюджетнэ харилсаануудай хоорондо баһал бүхы юумэн таарамжатай гэхын арга. Эдэ хоолой промышленностиин олохон ҳалбаринууд, жэшээнь, саахарай промышленностиин предприятинууд финансова талаараа тон хүндэ байдалда оронхой. Тэдэнэр социальна барилгануудые хүгжөөхэ, үйлэдбэриез шэндэхэн хубилгахада хүсэд хүрэхэ мүнгэ зөөригүй байха юм. Ашаг олзоһоонь абтаһан мүнгэнһөө үлэйэн хубинь өөҳэдыгөө хүгжөөхэ хэрэгтэнь хүрэнэгүй бшуу. Финансова болон агропромышленна органууд энэ тохёолдоҳон байдалые нариналр хаража үзэхэ ёнотой.

Предприятинууд болон гүрэнэй бюджедэй хоорондохи финансова харилсаанай гуримые гүйсэд нарижуулан ҳайжаруулаад, ерэхэ табан жилдэ орохо ёнотойбди. Энээнтэй дашарамдуулан, рентнэ түлбэринүүдэй үндэҳөөр бюджедтэ мүнгэ оруулха болон олзо оршоҳоо абтадаг налогой таарамжатай, научна үндэҳэ баримтатай гурим түргэнөөр зохёохо шухала гэжэ тоолгодоно. Нютагай Советүүдэй бюджедтэ мүнгэ зөөри оруулха гуримые тогтоохо баһал шухала.

Ажахынуудай мүнгэ зөөреэр өөҳэдыгөө хангадаг болоод байһан эрхэ байдалда инвестициин бюджедэй ҳүүрние тодорхойлхо шухала. Тиимэ гурим бүхы оронуудта хэрэглэгдэдэг. Тэрэнэй ашаар үйлэдбэрилэгшэдэй финансова арга боломжые бэхижүүлхэ, илангаяа бэрхэшээлтэй орёо байдалай тохёолдоходо, шэнэ техникэ худалдажа абахадань, шэнэ технологи хэрэглэхэдэнь социальна асуудалнуудые шиидхэхэдэнь энэ арга туҳалха байна. Бюджедтэ мүнгэ зөөриин ҳомологдодог байбал, эрдэм ухаанай болон үйлэдбэриин хүгжэлтые хурдадхаха томо программа бэлэүлхэ аргатай болоно.

Колхоз, совхозуудай, бусад предприятинуудай урьһаар абаһан мүнгэнэй бусаагдаагүй байһанһаа болоҳо, олон жэлэй түршада үри шэриин айхабтар ехэ болоҳон тухайнь политическэ болон экономическашье талаараа дурдангүй үнгэрхэн аргагүй асуудал болоно. Энэ ехэ үри шэриие ажахынуудта өөҳэдтэнь ешажархиха болоо ҳаа, баһал бруу. Юуб гэхэдэ, энэмнай гансашье ажахы эрхилэгын дутагдалнуд бэшэ, мүн андалдаанай бруугаар, таарууругүйгөөр тогтоогдоҳонһоо хойшолонтой.

Энэ асуудал Пленумэй болохоҳоо урда правительствада, ЦК-гай Политбюродо бухы талаһаа хэлсэгдэҳэн байна. Бодото байдал дээрэнээ харахада, гүрэнэй бюджедтэ ехэ дутагдалтай байһан, ороной финансова байдалай хүндэхэн болоҳон эрхэ байдалда эдэ үри шэринүүдые даб дээрэ үгы хэхын үшөөл аргагүй байна. Хэды тиигэбшье бүхы дээрэнь абангүйгөөр, ажахы бүхэнэй экономическа байдалые харалсажа, энэ асуудалые шиидхэхэ арга олохо шухала гэжэ хэлсэгдээ.

Нүхэдүүд! Аграрна харилсаануудые хубилган шэнэдхэхын тула агропромышленна комплексые хүтэлбэрилхэ гуримые үндэҳөөрнь хубилгаха зорилгонуудта гол түлэб таараха байна.

Энэ ушарташье бодото дээрээ бии болоҳон дүй дүршэлдэ бидэ түшэглэнэбди. Областьнуудта агропромышленна комплексые хүтэлбэрилгын шэнэ түхэл янзануудые хэрэглэгдэжэ эхилээ гэжэ хараада абанаб. Хүтэлбэрилхы үялганууда хангагдаһан АПК-гай хүтэлбэриин хүсэндөө байһан зургааануудай орондо ажалшадай үүсхэлээр ажахын нэгэдэлнүүд байгуулагдана.

Тэдэнэй үялганууншье үндэҳөөрөө хубилгагдана. Районно нэгэдэлнүүдэй шиидхэхэ аргагүй, бүри үндэр хэмжээндэ шиидхэгдэхэ эзрэгтэй асуудалнуудые шиидхэхэдэнь бодото туҳаламжа үзүүлхэ гээшэ иимэ нэгэдэлнүүдэй ажал ябуулгын уг удха болоно.

Энээнтэй хамта политическэ реформын удаадахи шатада нэгэ талаһаа Советүүдэй, тэдэнэй гүйсэдхэхы зургааануудай болоод, нүгөө талаһаа районно, областной ба хизаарай шатын аграрна шэнэ нэгэдэлнүүдэй хоорондохи харилсаануудые хайшан гэжэ шэнээр байгуулха ёнотойбибди гэҳэн асуудалай табигдаха байһаниинь ойлгосотой. Нютагай өөрын захиргаан ба нютагай ажахы тухай хүүлиин бэлдэгдэжэ байхада, эдэ асуудалнуудыг ҳайса бодожо үзэгдэхэ эзрэгтэй. Тиихэдээ Советүүдэй байдал хубилха, мүн тэрэшэлэн хүдөө нютагуудтахи экономическа байдал үндэҳөөрөө хубилгадаха гэжэ хараада абаха. Тиимэ дээрэҳээ харилсаа холбооной шэнэ арга оньһон зохёогдохо ёнотой.

Экономикын гол ҳалбаринуудые — ажахынуудта ба предприятинуудта үнэхөөрөө булюу байдал хангаха, хүтэлбэриин экономическа онол арганууда эрид шууд орохо, оптово худалдаа наймаанай гол ёнонуудые байн байн нэбтэрүүлхэ, эд бараанай-мүнгэнэй харилсаануудай түлхисэнүүдые хэрэглэхэ тухай хэлэгдэнэ. Шэнэ гурим манай политическэ реформын эрилтэнүүдтэшье дүүрэн хэмжэгээр харюусаха эзрэгтэй. Нютагуудтахи Советүүдтэ дүүрэн засаг олгохо, ажалша коллективүүдэй үүргые эрид дэшэлүүлхэ, бүхы шатын хүтэлбэридэ демократи ёнотойгоор нэбтэрүүлхэ асуудалнуудые хараада абанаб.

Пленумдэ бэлдэгдэҳэн дурадхалнууд соо районай агропромышленна нэгэдэлнүүдые (РАПО-нуудые) хаа хаанагүй болюулха тухай хэлэгдэнэ. Зарим тээ үшөө үлөөшэ РАПО-нуудые болюулха тухай хэлэнэб.

Тиихэдээ колхоз, совхозуудай, мүн таряашадай ба хубиин хамҳабариин ажахынуудай ажал ябуулгада хэншье хамаарха эзрэгүй гэжэ бидэ бодонобди.

Заһабарилгын-техническэ, барилгын ба бусад янзын хангалгын, продукци зөөлгын ба худалдалгын, хамтын предприятинуудые гү, али социальна хэрэглэмжын объектнуудые бариха үялгануудые дүүргэхын тула ажахынуд ҳайн дураараа, худалдаа наймаанай үндэҳэ ҳүүри, али али таладань ашатай туҳатай байлгын гол ёнонууд дээрэ ажахын тоосооной зохихо нэгэдэлнүүдые байгуулха аргатай гэжэ баһал хараада абтана.

Районой ажахынуудай ба предприятинуудай түлөөлэгшэдэй суглаануud али алиндань туҳатай ямар нэгэн асуудалнуудые шиидхэхэ талаар харилсаа холбоое тааруугаар хүтэлбэрилхэ совет демократическа үндэҳэ ҳүүри дээрэ бүридхэхэ аргатай. Иимэ соведтэ ба тэрэнэй аппарадта зонхилон захирха үялганууд үгтэхэгүй.

Энэмнай шухала удха шанартай гэжэ ҳанагдана. Юуб гэбэл, эсэсэй эсэстэ үйлэдбэришэдтэ бэеэ дааһан байдал сүм хангаха гэшэ манай бухы дурадхалнуудай эшэ үндэҳэн ха юм. Ажалша коллектив өөрөө үйлэдбэриин байгуулажа ба шэнжэ тодорхойлдог, бүхы асуудалнуудые бодото дээрэнь шиидхэхэ, ажахын ажал ябуулгын дүнгүүдэй түлөө сүм харюусаха болоно.

Үнэндөө агропромышленна комплексые хүтэлбэрилхэ ондо ондоо шэнэ түхэл янзануud бии болоҳо эхилэнхэй. Энээнние дэмжэхэл хэрэгтэй.

2000 шахуу районуудта РАПО-гой захиргаанай аппарадуудай орондо демократиин гуримаар, ажалша коллективэй дурадхалнууд байгуулагдаҳ. Агрокомбинадуудай, агропромэнүүдэй ба нэгэдэлнүүдэй хүдэлмэриин дүй дүршэлдэ анхаралтайгаар хандаха эзрэгтэйбди. Мүнөө үедэ орон доторнай 300 гаран иимэ нэгэдэл хүдэлнэ. Тэдэнэй дунда 110 кооперативна агропромышленна нэгэдэл тоологдоно.

Хүтэлбэриин ямар нэгэн түхэл янзануудые шэлэг гээд идхан баадхажа болохогүй гэжэ ҳанагдана. Тэдэнэй элдэб янзын байгаашье ҳаань, өөҳэдөө мэдээд асуудалнуудые шиидхэхэ ябадал ба өөҳэдөө өөҳэдыгөө хүтэлбэрилгэ, ажахын ажал ябуулгые хүтэлбэрилхэ экономическа онол арганууд, хүгжэнги кооперативууд, продукци үйлэдбэрилхэ, болбосоруулха ба худалдаха талаар холбоо барисаа тогтоохо гээшэ бултандань адли байха ёнотой.

Хүтэлбэриин областной, хизаарай ба республиканска шатануудай талаар документнууд соо найруулагдаһан дурадхалнууд хадаа хүдөө нютагуудтахи экономическа харилсаануудые үндэҳөөрнь хубилгаха зорилгонуудта гол түлэб таараха байна.

Энэ ушарташье бодото дээрээ бии болоҳон дүй дүршэлдэ бидэ түшэглэнэбди. Областьнуудта агропромышленна комплексые хүтэлбэрилгын шэнэ түхэл янзануud хэрэглэгдэжэ эхилээ гэжэ хараада абанаб. Хүтэлбэрилхы үялганууда хангагдаһан АПК-гай хүтэлбэриин хүсэндөө байһан зургааануудай орондо ажалшадай үүсхэлээр ажахын нэгэдэлнүүд байгуулагдана.

Тэдэнэй үялганууншье үндэҳөөрөө хубилгагдана. Районно нэгэдэлнүүдэй шиидхэхэ аргагүй, бүри үндэр хэмжээндэ шиидхэгдэхэ эзрэгтэй асуудалнуудые шиидхэхэдэнь бодото туҳаламжа үзүүлхэ гээшэ иимэ нэгэдэлнүүдэй ажал ябуулгын уг удха болоно.

Энээнтэй хамта политическэ реформын удаадахи шатада нэгэ талаһаа Советүүдэй, тэдэнэй гүйсэдхэхы зургааануудай болоод, нүгөө талаһаа районно, областной ба хизаарай шатын аграрна шэнэ нэгэдэлнүүдэй хоорондохи харилсаануудые хайшан гэжэ шэнээр байгуулха ёнотойбибди гэҳэн асуудалай табигдаха байһаниинь ойлгосотой. Нютагай өөрын захиргаан ба нютагай ажахы тухай хүүлиин бэлдэгдэжэ байхада, эдэ асуудалнуудые ҳайса бодожо үзэгдэхэ эзрэгтэй. Тиихэдээ Советүүдэй байдал хубилха, мүн тэрэшэлэн хүдөө нютагуудтахи экономическа байдал үндэҳөөрөө хубилгадаха гэжэ хараада абаха. Тиимэ дээрэҳээ харилсаа холбооной шэнэ арга оньһон зохёогдохо ёнотой.

Союзна республикануудай хэмжээгээр агропромышленна комплексын хүтэлбэри тухай асуудалые шиидхэхэдээ, союзна республикануудай бэеэ дааныи эрхэнүүдые үргэдхэлгын, өөрыгөө хүтэлбэрилгын ба өөҳэдыгөө мүнгөөр өөҳэдыгөө хангаха үндэҳэ ҳүүри дээрэ тэдэнэй экономикые ба социальна ҳалбарние хүтэлбэрилгые хубилган шэнэдхэлгын гол ёнонууд тухай бэлдэгдэжэ, толилогдоод байһан проекттэй холбоотойгоор хаража үзэхэ хэрэгтэй.

Агропромышленна комплексын бүхы асуудалнуудые шиидхэлгэдэ, мүн нютагуудайнгаа хүн зоние эдеэ хоолоор хангаха хэрэгэй түлөө тэдэнэй харюусалгые дээшэлүүлхэ талаар союзна республикануудай эрхэнүүдые үргэдхэхэ тухай гол түлэб хэлэгдэнэ. Теэд энэ ушарташье зохихо зургааануудай уялгануud хүдөө нютагуудтахи экономическа харилсаануудые үндэҳөөрнь шэнэдхэлгые хараада абаха эзрэгтэй. Республикын хэмжээгээршье АПК-тай холбоотой хүтэлбэриин зургааануud колхоз, совхозуудай, агропромышленна комплексын бусад предприятинуудай ажахын ажал ябуулгада хамаарха аргагүй гэҳэн удхатай. Экономическа хандасануудай, мүн хүдэлмэри гуримшуулха экономическа онол арганууде хэрэглэгшэдэй үндэҳэ ҳүүри дээрэ республикануудай агропромууд өөҳэдынгөө зорилгонуудые шиидхэхэ эзрэгтэй.

Союзна шатын хүтэлбэри тухай хэлэхэ болоо ҳаа, энэшье асуудал тон анхаралтайгаар хаража үзэгдөө. Энээнэй эсэстэ СССР-эй Госагропромые болюулха, правительствын саг үргэлжэ хүдэлхэ зургаан болгон, эдеэ хоолой зүйлнүүдэй ба худалдан абалгын талаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Гүрэнэй комиссиг байгуулха тухай дурадхалнууд бүридхэгдэнэн байна.

Арадай ажахын үндэҳэн шухала асуудалнуудые шиидхэлгэдэ правительствын үүргые, мүн АПК-гай хүгжэлтын ба ороноо эдеэ хоолоор хангалгын түлөө харюусалга дээшэлүүлхэ хараа шугамаа иигэжэ бэелүүлнэбди.

Нүхэдүүд! Хүдөө нютагуудтахи экономическа харилсаануудые хубилган шэнэдхэлгэ хадаа ҳүүлэй жэлнүүдтэ бидэнэй ҳанаае ехээр зобоодог, мүртэйгөөр шиидхэжэ шадаагүй асуудалые бодото дээрэнь шиидхэжэ эхилхэ арга боломжо бидэнэртэ олгоно. Аграрна ҳалбарида байгуулагдаһан арга боломжонуудые ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ тухай би хэлэнэб.

Үнэхөөрөөшье, 1961—1988 онуудта хүдөө ажахыда 884 миллиард түхэриг капитальна ҳомололтонууд зорюулагдаһан байгаа. Агропромышленна комплексын мэдэлдэ үйлэдбэриин айхабтар ехэ фондууд бии: хүдөө ажахыда 360 миллиард шахуу түхэриг ба болбосоруулгын промышленностыда 68 миллиард түхэриг. Нүүлэй арбан жэлдэ хүдөө нютагуудые элшэ хүсөөр, техникээр, үтэгжүүлгээр хангалга 1,5 дахин шахуу ехэ болоҳон байна.

Теэд иимэ ехэ арга боломжотой байгаад, хүлеэгдэҳэн ашаг олзо абанагүйбди гэжэ хэлээ ҳэм. Энээнэй эсэстэ продукциин үнэ сэн дээшэлнэ, харин фондын ашаг ба олзо доогуур хэмжээндэ байһаар.

Иимэ экономико гаргашатай, тааламжагүй, общественые хоҳоруулма хойшолонгуудтай гэжэ харагдана. Ажахы эрхилэлгын шэнэ экономическа онол арганууда орохо талаар ехэ хүдэлмэри ябуулжа эхилхэдэ, мүнөө бии байгаа материально-техническэ үндэҳэ ҳүүри дээрэ бүри ойрын саг та хүдөө ажахын үйлэдбэридэ, бүхы дээрэнь АПК-да горитой дүнгүүдые туйлажа болохо гэжэ этигэнэб.

Хэгдэҳэн бүхы шэнжэлэлгэнүүдэй үндэҳэ ҳүүри дээрэ имагтал иимэ тобшолол хэхэ, бодото хүдэлмэридее имагтал эдэ бүгэдые үндэҳэ баримта болгохо эзрэгтэйбди.

Нүгөө талаһаа хүдөө нютагуудта үйлэдбэриин харилсаануудые хубилган шэнэдхэхын тула шэнэ техникэ, түрүү технологи хэрэглэхэ хэрэгтэй гэжэ батаар хэлэжэ болохо.

Ажахы эрхилхэ шэнэ түхэл янзануудай хэрэглэгдэжэ эхилхэдэ, хүдөө ажахыда техникэ болон бусад нөөсэнүүдые эльгээдэг экономикын ҳалбаринуудта гэжэ урилшалан хэлэхээр.

Ойрын жэлнүүдтэ хүдөө ажахые үргэлжэдэнь оньһожоруулжа дүүргэхэ, таряашанай ажалые бүри бүтээсэтэй, зохёохы шэнжэтэй ба зохид болгохын тула таряан ба мал ажалда хэрэгтэй машинануудые зохёон байгуулха гээшэ тэдэнэй түрүүшын зорилго мүн. Тэдэнние түргөөр, хойшолуулангүй шиидхэхэ хэрэгтэй.

Овощ, свекло, хлопок, лен тарижа үргуулдаг ҳалбаринуудта оньһожоруулгын асуудалнууд иланганяа шангаар табигдана. Мал ажалай фермэнүүдтэ, нэн түрүүн бар хүсөөр хэгдэдэг ажалай хубинь 80 гаран процент болодог. Жэжэ фермэнүүдтэ оньһожоруулгын хэрэг муугаар табигданхай. Тэжээл үйлэдбэрилгэдэ, бууса шадарай ажахыда, хадын эрхэ байдалда, таарамжагүй, хэмжээ багатай полинууд дээрэ хэрэглэгдэхэ техникэ үсөөн. Орон соомнай иимэ полиин ниитэ талмай 30 миллионһоо дээшэ гектар болодог.

Болбосоруулгын промышленностиин материально-техническэ үндэҳэ ҳүүри ҳула гэжэ олон жэлнүүдтэ хэлсээд лэ, энээн тушаа шиидхэбэринүүдые абадаг байгаабди. Гэбэшье ҳайн тээшээ горитой хубилалтануud болоогүй. Ороной бүхы регионуудтахи болбосоруулгын предприятинууд хүдөө ажахын үйлэдбэриин мүнөөнэй хэмжээндэшье харюусанагүй. Харин бидэ тэрэнние бүри үргэдхэхэ гэнэ гээшэбди.

Нүхэдүүд, энэ ҳалбари муугаар хүгжэнги, предприятинуудай техническэ хэмжээн доогуур, продукци болбосоруулха, тэрэнние амҳарталха түрүү технологическа түхеэрэлгэнүүд дуталдадаг байна бшуу.

Мүнөө бидэ болбосоруулгын промышленностие шэнэдхэхэ бодото программа одсошье зохёогообди гэжэ ҳананаб. Энэ зорилгоор 77 миллиард түхэриг капитальна ҳомололтонууд хубаарилагдаа. Гансашье граждан машина бүтээлгын предприятинууд бэшэ, мүн оборонно промышленностиин ҳалбаринууд тус программые бэелүүлгэдэ хабаадуулагдаа. Социалис ба капиталис оронуудтай харилсаа холбоон тогтоогдоно.

Хүдэлмэри ябуулагдажа эхилээ. Эдэ зорилгонуудые бүри сайын сагта ҳайнаар шиидхэжэ болохо гэжэ этигэхээр. Теэд захилшад, проект зохёогшод болон машина бүтээгшэд ҳанал нэгэдэнги байха, бага бэшэ хүсэлэл оролдолгонуудые гаргаха зэргэтэй. Мүнөө дээрээ хэрэг байдалнай иимэ: 1986—1988 онуудта гадаадын оронуудһаа асаргадаһан хэрэгсэл түхеэрэлгэнүүдые хэрэглэгэтэйгээр баригдаһан предприятинуудтахи капитальна ҳомололтонуудай оройдоо 78 процентнь ашаглагдаад байна.

Красноярск, Новокузнецк, Новосибирск, Свердловск, Ярославль мэтын иимэ томо промышленна түбүүдтэ эдеэ хоолоор хангалгын асуудалнууд хэды шангаар табигданаб гэжэ мэдээжэ. Гэбэшье болбосоруулгын промышленностиин сбъектнүүдые барилгада олигүй муугаар хандадаг байна. Нютагай Советүүд, эндэхи партийна организацинууд да хүтэлбэрилэгшэд-коммунистнууд хаана байна гээшэб?

Нүхэдүүд, энэ хэрэгтэ иимээр хандажа, холо ошохогүйбди. Таряан ба мал ажалда, болбосоруулгын промышленностыда, арендаторнууд болон кооператорнуудта, хубиин хамҳабариин ажахынуудта, ороной элдэб нютагуудай эрхэ байдалда хэрэгтэй эгээл элдэб янзын машинануудые ехээр бүтээхэ зорилго найруулхадаа, техникын, хэрэгсэл түхеэрэлгэнүүдэй ба үйлэдбэриин бусад хэрэгсэлнүүдэй шанар ба найдамтай байлга тухай асуудал тон шангаар табиха эзрэгтэйбди.

Машина бүтээгшэд өөҳэдынгөө онсо байдалые хэрэглэн, хуушаһан түхеэрэлгэтэй, найдамтай бэшэ, ашаг үрэ багатай үнэтэй сэнтэй машинануудые үсөөн бэшэ ушарта хүдөө нютагуудта баадхадаг гэжэ аграрна секторэй худэлмэрилэгшэд зуб заана. Энэнь гансашье хүдөө ажахые бэшэ, харин бүхы ороние хохидолдо оруулна. Юуб гэбэл, ехэ хэмжээнэй үйлэдбэри тухай хэлэгдэнэ. Иимэ үйлэдбэридэ ехэ коллективүүд хүдэлдэг, томо хүсэнүүд хэрэглэгдэдэг, ехэ металл, түлишэ, электрын эльгэ хүсэн хэрэглэгдэдэг. Машина бүтээлгын продукциин муу шанартай байхада, эдэ бүгэдын үнэ сэн ехээр буурана.

Техникын муу шанартай байхада, хүдөө ажахыда заһабариин ехэ үнэтэй сэнтэй албан байлгаха баатай болоно. Тэндэнь 1 миллионһоо дээшэ хүн худэлдэг. Энэнь хүдөө ажахын машина бүтээлгын бүхы предприятинуудта худэлдэг хүнүүдэй тооһоо олон. Ондоо нэгэшье ороондо эд зөөреэ иигэжэ үридэггүй.

Яажа иигэжэ болохо гээшэб: дэлхэй дээрэ бусаднаа олоор трактор бүтээнэбди. Гэхэ зуура трактор дуталдана гэҳэн гомдолнууд саг үргэлжэ дуулдадаг. Энэмнай үйлэдбэриин байгууламжын гэгэдэнги, машинануудай муу шанартай байһанай үрэ дүн болоно.

Кадрнуудай мэргэжэл шадабариин хангалтагүй, ашаглалгын ба заһабарилгын албанай муу байһанһаа болоҳо, колхоз, совхозуудай техникэ түргөөр ашаглалгаһаа гарана гэжэ машина бүтээгшэд ходо хэлэдэг. Энэнь зарим талаараа зуб гэжэ ҳананаб. Теэд, нүхэдүүд, түгэс бэлэдхэлтэй кадрнуудтай, заһабарилгын шухала баазатай түрүү ажахынуудташье машинануудай шанар тушаа гомдолнууд үсөөн бэшэ байдаг гээшэ.

Эсэгэ ороной техникын олохон шэнжэ шанараараа гадаадын оронуудайхида булигдадаг байһан ябадалтай саашадаа эбсэжэ болохо юм аал? Аграрна ҳалбарние техникээр хангаха гээшэ нэн түрүүн тэрэнэй шанарые ҳайжаруулха, найдамтай болгохо гэҳэн удхатай гэжэ асуудал мүнөө табигдана.

Правительство, машина бүтээлгын талаар тэрэнэй бюро, СССР-эй Госплан эрдэмтэдэй болон мэргэжэлтэдэй, үйлэдбэрилэгшэдэй ба хэрэглэгшэдэй хабаадалгатайгаар гүрэнэй энэ шухала асуудалые ҳайса бодожо үзэхэ, шиидхэбэри олохо өөтөй гэжэ ойлгосотой.

Техническэ политикада байгууламжын ба шанарай талаар саашанхи хубилалтануud бэелүүлэгдэхэ болоно. Муу техникэ үйлэдбэрилхэ ябадал болюулхаар экономическа эрхэ нүхэсэлнүүд машина бүтээгшэдэй үмэнэ табигдаха өөтөй.

Хүсөөр баалажа, хэрэггүй машинануудые абхуулха ябадалтай, үйлэдбэрилэгшэдэй монополизмтай тэмсэхэ үрэ түгэс арга гэбэл, оптово худалдаа наймаан болоно гэжэ дүй дүршэл харуулаа. Шэнэ өөҳоной экономическа харилсаануудта тэрэ яаха аргагүй таарадаг байха юм.

Эдеэ хоолой асуудал шиидхэлгэтэй дашарамдуулан, агропромышленна комплексын мүнөө үеын үндэҳэ ҳүүри табиха тухай хэлэхэдээ, хуряалга, зөөлгын, хадагалалга, болбосоруулгын үедэ хүдөө ажахын продукциин гээлтэ гарза тухай дурдангүй гаражэ болохогүй.

Хуряалга, сэбэрлэлгын үедэ 15, заримдаа 20 миллион тонно хүрэтэр орооҳон үригдэнэ. Эды тухай хадагалалга, болбосоруулгын шатада ҳалгаагдана. Дүн хамта, нүхэд, энэмнай хилын саанаһаа манай худалдажа абадаг орсоҳоной хэмжээнтэй адли болоно.

Мяханай комбинадуудай хүгжэнги бэшэ, тэдэнэй техническэ доогуур хэмжээндэ байһанһаа, түүхэй эд ашаг үрэ багатайгаар хэрэглэҳэнһээ болоҳо, доодо захань, миллион тонно мяхан хосороогдоно. Энэмнай эдеэ хоолой продуктнуудай тон ехээр дуталдажа байһан эрхэ байдалда ушарна бшуу. Хурсаар табигдаһан энэ асуудалай дэлисэнь иимэл даа.

Болбосоруулдаг промышленностиин мүнөө үеын үндэҳэ ҳүүри байгуулгын удха шанарые тэмдэглэхэ зуурааа олон юумэн ажахы эрхилэлгэнээ, ажал хэрэгтээ хүнүүдэй хандасаһаа, эсэсэй үрэ дүнгүүдые туйлаха талаар тэдэнэй хүсэл, ҳонирхол багатайһаа дулдыдана гэжэ мэдэхэ шухала. Хүнние сидоо экономическа эрхэ байдалда табяа ҳаа, гээлтэ хороттотой, ээзэн буса ябадалтай, гамгүйгөөр гаргашалга, үрилтэтэй эбсэхэгүй байгаал даа. Тиимэнээ энэшье зорилго шиидхэхэ хэрэгтэй.

Нүхэдүүд! Хүдөөдэ экономическа харилсаануудые үндэҳөөрнь хубилгажа байһан үедэмнай хүдөө ажахые эрдэмтехникын революцитай холбон нэгэдүүлхэ, шэнэ технологидо, биотехнологиин, селекцин, агрохимиин, түйлалтануудые, юрэнхыдөө, хүдөөгэй ажалай аша үрэ үгэлгые горитойгоор дээшэлүүлхэ ёнотой бүхы юумые эдэбхитэйгээр хэрэглэлгэдэ шэлжэн оролгые хангаха талаар соҳисотой эрхэ байдал тохёолдуулагдажа байна. Дэлхэйн дүй дүршэл юу гэршэлнэб? Эдеэ хоолой нөөсэнүүдые нэмээхэ талаар олон оронуудай түйлаһан горитой амжалтануud гол түлэбөөрөө эрдэм-техникын дэбжэлтын түйлалтануудые ашаглалгатай, «ногоон революци» гэжэ нэрлэгдэҳэн юумэнтэй холбоотой ха юм.

Эрдэмэй түйлалтануудые хэрэглэлгэдэ юундэ ехээр анхарал хандуулха хэрэгтэйб гэб

КПСС-эй МУНӨӨ ҮЕ САГАЙ АГРАРНА ПОЛИТИКА ТУ

(Түгэсхэл. Эхиниинь 1, 2, 3-дахи нюурнуудта).

Таряашадей заншалта байдал хүнэй дура татахяа болижо, хүндэеэ бууврашоо. Хүнүүд, тэбхын түрүүндэ зөлуушуул, хүдөөһөө гаража ошоно. Хүдөө нютагуудһаа хүн зонсй гаража ошолгонь эндэхи зочей оорынь угалтаһаа нилээд ехэ байгаа юм. Хүдөө нютагуудта ажалша наһандаа хүнүүдэй наһа баралга городойхидо сүхэдсө 20 процентээр, харин үхибүүдэй наһа баралга 50 процентээр дээшэ байна.

Үйлдэбэрилгын хүсэнүүдые хубаарилгада алдуутай политика ябуулгадаг байгаа бшуу. Энээнэй ёһоор, томо городуудта улам шэнэ, олон промышленна предприятинуудые бариха гээшэ гол болгогдодог байгаа. Энэнь хүдөө нютагуудта ехэ хохидол ушаруулаа юм. Бүри үнгэржэ ерэхэдээ түүхэй эдэй баазатай сэхэ хелбостой хүдөө ажахын продукци болбосоруулха, буйлуулха хэрэгшье индустриальна туБүүдтэ хүгжоогдэдэг болоһон байна бшуу.

Жэжэхэн һүчэй, хирпиисын заводууд, пекарнинууд, бүсад хэрэгтэй үйлэдбэринүүд хүдөөлэ үгы болошоо. Һүүдэй аймбан жэлнүүдтэ эхин һургуулинууд, медицинскэ эмхи зургааануд, хүдөөгэй магазинууд ярралтайгаар хаагдадаг байгаа.

Хүдөөгэй хэрэглэмжэнүүдые мартаалга, хото городуудые үлүү гаратар хүгжөөлгэ тон ехэ социальна гажуу байдалда хүргэжэ, бүхэли регионуудэй экономикын һайнаар хүгжэлгые бэрхэтэй, хэсүү болгоһон байна. Энээнэй эсэстэ хүдөөгэй ажалшадай хүдэлхэ гаргаа бага боложо, хүдөө нютагуудһаа тэрээншьегүйгөөр үсөөн ажалшадынь хотонуудта абаашагдадаг байгаа. Эсэсэй эсэстэ энэнь городуудтахи байдалые муудхажа, хүн зонине эдеэ хоолоор хангалгада тон муугаар нүдөөлэн байна.

Тиигээд ямар юумэн өгөөр һанаа зобоолгоо гэхэдэ, хүдөөдэ хүндэ хүшэр байдалай тохоолдошье һаань, эндэхи социальна байгуулгатын түсэбүүдынь ехэ доогуур хэмжэгээрэй тогтоогдоно. Аман дээрээ бүгэдэ хүнүүд хүдөө нютагуудаа социальна талаар түргэнеер шэнэдхэн түбхинүүлхэ ёһотойбди гэлгээ, харин хэрэг дээрээ сожолошье татангуй һууча, сэхээнь хэлэхэдэ, ямаршье хэрюусалгагүй, хайхарамжагүй байдал үзэгдэнэ.

Хүдөө нютагуудай социальна хүгжэлтые хурдадхаха хэмжээнүүдые хараалһан тогтоолой проект, нүхэдүүд, танай үзэмжэдэ тэбигдана. Гэр байра барилгада, коммунальна талаар түбхинэлгээ эндэ гол һуури олгогдобо. Хүдөөдэхи гэр байра барилгын мүнөөнэй база байгуулха, городой барилгашадые энэ хэрэгтэ үргэнөөр хабседуулха, гэр байрануудые ажахын аргаар барилгые бүхы хэмжэгээр хүгжөөхэ, тэрэшэлэн хубиин гэрнүүдые олоор бариха хэрэгтэй. Арбан гурбадахи табан жэлдэ хүдөөдэ гэр байра барилгын эршэ дэлисэнь наада захань 2 дахин түргэдхэгдэхэ эзргэтэй. Хамаг хараа түсэбөө энээнһээ үндэһэлхэ ёһотойбди.

Газификаци, теплофикаци, электрификаци болон үһанай хангалгын талаар үргэн ехэ хүдэлмэри ябуулха шухала. Манай орочей айхабтар ехэ мүнгэ зөөригэй байн гэһээ-ь, хүдөө нютагуудаа юундэ иимэ ахир ядуу байдалтай байлгана гээшэбта, таряашан хүниие бүхы шиидхэгдээгүй асуудалнуудтайнь юундэ ори гансаарынь орхижорхёо гээшэбта гэжэ хүдөөгэй зон асууха ёһоороо асуужа байна.

Хүдөө нютагуудые коммунальна талаар түбхинүүлхэ асуудалнуудые шиидхэлгэдэ бидэнэр тон ондоогоор хандадаг болохо ёһотойбди. Олонхи хүгжэнги оронуудта эдэ асуудалнууд ажаһуудал хангалгын амяараа системэнүүдэй туһаламжаар шиидхэгдэнэ бшуу. Юрэдөө, эдэ бүхы асуудалнуудые һайнаар үзэжэ шиидхэхээр болоо.

Хүдөөгэй гэр, хүдөөгэй бууса ямар бэ гэжэ шэнэдэ хаража үзэхэ ёһотойбди. Гэрнүүд ямар хэмжээтэй, хэды дабгар, ямар архитектуратай байхаб гэһэн асуудалаар али бүхы хизаарлатые зайсуулха шухала. Хүнүүд ямаараа гэрээ бариха дуратайб, тиимээр лэ бариг лэ. Хүдөөгэй олон үеын хүнүүдэй һууха хараатайгаар бариг даһан гоё һайхан, тааруу зохид, аятай дулаан гэр үнэхөөрөө түрэл гэр болохо ха юм. Имагтал иимэ гэрнүүд хүдөөгэй түхэл шарайе хубилгахал.

Харгы зам заһаха гээшэ хойшолуулагдашагүй зорилгонуудай нэгэн мүн. Шэнэ түсэбүүдые зохёон табихадаа, бидэнэр энээнһээ үндэһэлөөбди. Тобан жэлэй түсэбэй проектээр 1991—1995 оnуудта орон догор имагтал хатуу дэбисхэрэтэй ажахы доторхи харгынуудые 226 мянган километр газарта бариха ёһотойбди. Тэрэшэлэн колхоз, совхозуудай бүхы түбэй буусануудые районно түбүдтэ эрхим һайн харгынуудаар холбохо, саг үргэлжын транспортна холбоо хариисаа эмхидхэн тогтоохо ёһотойбди. РСФСР-эй Хара хүрьһэтэ бэшэ зонодо харгы замей барилгые эрид һайжаруулха гэһэн түсхай программа абтанхай гэжэ мэдэхэ, Энэ хэрэгтэ 35 гараан миллиард түхэриг капитальна һомологдо зорюулагдана.

Хүдөө нютагуудые социальна талаар шэнэдхэн түбхинүүлхэ, городой барилгашадые энэ хэрэгтэ үргэнөөр хабседуулха, гэр байрануудые ажахын аргаар барилгые бүхы хэмжэгээр хүгжөөхэ, тэрэшэлэн хубиин гэрнүүдые олоор бариха хэрэгтэй. Арбан гурбадахи табан жэлдэ хүдөөдэ гэр байра барилгын эршэ дэлисэнь наада захань 2 дахин түргэдхэгдэхэ эзргэтэй. Хамаг хараа түсэбөө энээнһээ үндэһэлхэ ёһотойбди.

Газификаци, теплофикаци, электрификаци болон үһанай хангалгын талаар үргэн ехэ хүдэлмэри ябуулха шухала. Манай орочей айхабтар ехэ мүнгэ зөөригэй байн гэһээ-ь, хүдөө нютагуудаа юундэ иимэ ахир ядуу байдалтай байлгана гээшэбта, таряашан хүниие бүхы шиидхэгдээгүй асуудалнуудтайнь юундэ ори гансаарынь орхижорхёо гээшэбта гэжэ хүдөөгэй зон асууха ёһоороо асуужа байна.

Хүдөө нютагуудые коммунальна талаар түбхинүүлхэ асуудалнуудые шиидхэлгэдэ бидэнэр тон ондоогоор хандадаг болохо ёһотойбди. Олонхи хүгжэнги оронуудта эдэ асуудалнууд ажаһуудал хангалгын амяараа системэнүүдэй туһаламжаар шиидхэгдэнэ бшуу. Юрэдөө, эдэ бүхы асуудалнуудые һайнаар үзэжэ шиидхэхээр болоо.

Хүдөөгэй гэр, хүдөөгэй бууса ямар бэ гэжэ шэнэдэ хаража үзэхэ ёһотойбди. Гэрнүүд ямар хэмжээтэй, хэды дабгар, ямар архитектуратай байхаб гэһэн асуудалаар али бүхы хизаарлатые зайсуулха шухала. Хүнүүд ямаараа гэрээ бариха дуратайб, тиимээр лэ бариг лэ. Хүдөөгэй олон үеын хүнүүдэй һууха хараатайгаар бариг даһан гоё һайхан, тааруу зохид, аятай дулаан гэр үнэхөөрөө түрэл гэр болохо ха юм. Имагтал иимэ гэрнүүд хүдөөгэй түхэл шарайе хубилгахал.

Харгы зам заһаха гээшэ хойшолуулагдашагүй зорилгонуудай нэгэн мүн. Шэнэ түсэбүүдые зохёон табихадаа, бидэнэр энээнһээ үндэһэлөөбди. Тобан жэлэй түсэбэй проектээр 1991—1995 оnуудта орон догор имагтал хатуу дэбисхэрэтэй ажахы доторхи харгынуудые 226 мянган километр газарта бариха ёһотойбди. Тэрэшэлэн колхоз, совхозуудай бүхы түбэй буусануудые районно түбүдтэ эрхим һайн харгынуудаар холбохо, саг үргэлжын транспортна холбоо хариисаа эмхидхэн тогтоохо ёһотойбди. РСФСР-эй Хара хүрьһэтэ бэшэ зонодо харгы замей барилгые эрид һайжаруулха гэһэн түсхай программа абтанхай гэжэ мэдэхэ, Энэ хэрэгтэ 35 гараан миллиард түхэриг капитальна һомологдо зорюулагдана.

Хүдөө нютагуудые социальна талаар шэнэдхэн түбхинүүлхэ гэхэдэ, город болон хүдөөгэй хүн зон, илангаяа ажалша хүнүүдэй үлүү олон болоһон нютагуудай зон ехэ дуратай байха бээ гэжэ һанагдана.

Хүдөө нютагуудта социальна хубилалтануудые бэелүүлхэ иимэ ехэ хэмжээтэй, зорилго түгэлдэр программа бүхы обществын айхабтар ехэ хүсэлэл ороолдолго гаргахые, партиинэ организацинуудай, арадай депутадуудай Соведүүдэй ехэ анхарал хандуулхые, шанга ажал эрхилхые эрихэ байна.

IV.

Тиимэ болохолоороо, нүхэдүүд, КПСС-эй аграрна политикада эрид ехэ эрьелтэ хэхые хараалһан хэмжээнүүд танай зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдөба гээшэ. Хүдөө нютагууд болон городои, таряашад болоч хүдэлмэришэдэй, интеллигенциин—ондоогоор хэлэхэдэ, манай бүхы обществын амин шухала аша туһада хаба аатай айхабтар ехэ политическэ болон социально-экономическа хубилалтануд тухай эндэ хэлэгдэнэ.

Оромнай хүдөө нютагуудта гүнзэгы ехэ хубилалтануудай болохые үзэхээ байна. Тиигээниие хялбар бэлэхэнээр, тиигэд гээд лэ бэелүүлжэрхихэ юумэн гэжэ һанахань гэнэн хонгор ябадал болохо бэлэй.

Тиимэ бэшэ юм. Айхабтар ехээр ажаллаха, шэнэ аграрна политикын удха болон шанарые тайлбарилха талааршье, манай кадрнуудые эрид сэдэ шэглэлээр хүдэлгэхэ талааршье, мүн партийна, совет, ажахын органууудай ажал ябуулгын онол арга болон хандасануудые гүнзэгы ехээр хубилгаха талааршье тон шанга, тэсэбэри ехэтэй хүдэлмэри хэхэ хэрэгтэй.

Энэ хүдэлмэриин айхабтар шухала политическэ шэнжэнь ямар бэ гэбэл, бааздхалгын, албадалгын онолнуудһаа, хүдөө нютагуудтахи хубилган шэнэдхэлгые хэмэл аргаар түргэдхэлгэнөөр гүйсэд арсалга болоно. Хэрбээ бага зэргээршье албадан зонхилогдо гаргаа һаа, ехэ алдуу хэхэ болоноби. Хүтэлбэрилгын иимэ гурим бүтэшэгүй байһанаа гүйсэд харуулаа, тиин аграрна сектортэхи доройтолгын үзэгдэлнүүдтэ, эдеэ хоолоор хангалгын мүнөөнэй байдалда хүргөө бшуу.

Хүдөө нютагуудтахи экономическа харилсаае хубилган шэнэдхэлгэ, ажахыгаа бүсэ даагаад эрхилхэ, хүнэй үүсхэл эдэбхиие бадаруулдаг эдэбэ олон түхэл маягые хэрэглэхэ гэһэн хараа шугам хадаа шэнэ шэнэ политикын гол үндэһэн байха ёһотой. Тиихэтэсэ хамта эрдэм-техникын дэбжэлтэдэ, таряашанай ажалай болон ажаһуудалай эрхэ байдалда, хүдөө нютагые социальна талаар шэнэдхэн түбхинүүлхэ хэрэгтэ һуларшагүй анхарал хандуулагдажа байха зэргэтэй.

Партийна организацинуудай зорилгонь хадаа зонхилонгүй хүтэлбэрилхэ, хүнүүдтэй зохидоор хүдэлмэрилжэ, зорилгоео гүйлаха, хубилалтануд шухала хэрэгтэй гэһэн мэдэрэл түрүүлхэ, бидэ өөһэдөөл ооһэдынгоо хуби заяае шиидхэжэ шадаха, мүн шиидхэхэ ёһотойбди гэһэн этигэл тэдээндэ батадуулха зэргэтэй. Энэнь экономическа асуудалнуудые шиидхэлгэдэ туйа боложо, совет обществын демократическа хүгжэлтэдэ саашанхи алхам болохо юм.

Шэнэ аграрна политика эрхэ хуулиин талаар бата бэхи үндэһэ һууритай болохо ёһотой. Тиигэжэ колхознигууд, совхозой, бүсад предприятинуудай хүдэлмэришэдэй, кооператор, арендаторнууд, агропромышленна комплексын бүхы ажалшад манай политикын тогтууритай ба удаан сагта байхаао хараалагдаһыень гүйсэд этигэн ойлгохо зэргэтэй.

Эдэ бүхы хэрэгүүдые бүтээхын туладa нилээд ехэ политическэ, социальна, экономическа, эмхидхэлэй, соёл-һуралсалай асуудалнуудые үхаалдижа, тэдэниие бодото хэрэгүүд болгон бэелүүлхэ хэрэгтэй.

Ямар юумэнһээ эхилхэб, түбхын түрүүндэ юу хэхэ хэрэгтэйб гэһэн асуудал яһала зүйтэй гарана. Ямар ушарта юу хэхэ ёһотойбта гэжэ эндэ, Пленум дээрэ, заабарилжа эхилээһаа, бидэнэр ехэ эндүүтэй ябадал гаргаха байгаабди. Ушарынь хадаа шэнэ аграрна политика али нэгэн нютагай, али нэгэн ажахын тодорхой эрхэ байдалда бэелүүлэгдэхэ байна ха юм.

Зарим коллективүүд ажахын тоосооной хүдэлмэриин, гэр бүлын подряд болон арендэнэ гурим хэрэглэхэ дүй дүршэлтэй болонхой. Харин бүсадынь шэнэ зорилгонуудта яажа ороо хо тухай һаял бодожо үзэжэ байна. Гарэатай ажахынуудта, хүн зонгүй болошоһон һууринуудта тад ондоо байдалтай. Тэндэ кадрнуудай асуудал хурса байна.

Гэбэшье бүхы партийна организацинуудта, ажалша коллективүүдтэ иимэ зүбшэл үгэлтэй гээшэ ха: шэнэ аграрна политикын, Пленумэй документнуудай гол зүйлнүүдые тон нарияр зүбшэн хэлсэгты, нютагайнгаа эрхэ байдалые айхабтар нариналр хараада абаһанай үндэһөөр эндэ ажахыгаа ямар түхэл маягые эрхилхэб гэжэ тодорхойлогты.

Энэ хэрэгтэ партийна организацинуудай үүргын ямар ехэ, һэлгэдэшэгүй байһаниинь ойлгосотой. Шэнэ аграрна политика бэелүүлхэ үедэ партийна хүдэлмэриин мүнөөнэй удха, партийна комитедуудэй хүдэлмэриин гурим болон онол арганууд хараагдаха эзргэтэй. Тэдэнэр ажахы шэнэ түхэл гуримаар эрхилхэнь булюу байна гэжэ хүнүүдые этигүүлхэ ёһотой.

Тобшоор хэлэхэдэ, айхабтар үргэн демократизмын үндэһөөр ажал ябуулгаяа эрхилхэ шухала. Ондоо зам эндэ байхагүй.

Дурадхагдажа байгаа политикые һайнаар ухаалдихын туулада саг хэрэгтэй. Эндэ яарахагүй гээшэ, тэбдэжэ байгаад абтаһан тобшолол болон бодомжонуудые зайсуулха гээшэ угаа шухала. Мүн дадал бэшэ ушар байделай үмэнэ, гүнзэгы ехэ хубилалтануудай үмэнэ бахардаха, яахёшье арга мүрөө олохоео болишоод байжа болохогүйнь ойлгосотой. Хуушан дадалнуудһаа, догматическа бодомжолгоһоо боложо, мүн һурамхи болошоһон хүдэлмэриин гурим, олон жэлэй туршада тогтонижоһон ажабайдалтаа боложо, шэнэ политикала эзэргүүсэхэшье ябадал гаража болохо юм. Тиимэһээ хүдөөгэй ажалшадай, тэрэ тоодо хүтэлбэрилхы кадрнуудай гэдьхэл бодолые нилээд ехээр хубилган шэнэдхэхэ хэрэгтэй болохо юм.

Партийн шэнэ аграрна политика бэелүүлгэдэ арадай депутадуудай Соведүүдэй бүхы шатануудаи шэнэ үүргэнүүд гүйсэд дүүрэн хараагдаха ёһотой. Аграрна нэгэдэлнүүдтэй, хүдөөгэй ажалшадтай тэдэнэй харилсаанинь тон түгэс эрхэ хуулинь, нормативна үндэһэ һуури дээрэ тогтоогдохо ёһотой. Газарай болон байгаалиин бүсад баялигуудые бодоомжотойгоор ашаглаха тухай ороолдолго, арендаторнуудай эрхэнүүдые хамгаалалга, хүдөө нютагай социально-соёлой баазые хүгжөөхэ гэһэн эдэ бүхы хэрэгүүдтэ Соведүүдэй үүргэнь ергагүй ехэ юм. Шэнэ арга боломжонууд хүн зонине эдеэ хоолоор хангалгые һайжаруулха хэрэгтэ үрэ ехэтэйгээр нүдөөлхэ арга олгоно.

Олдоһон дүй дүршэлые хаман абалга, тэрэниие зохёохы ёһоор хэрэглэлгэ хүдөөдахи экономическа харилсаае шэнэдхэн хубилгаха үрэ ехэтэй, түгэс зэбсэг болоно.

Шэнэ политикын эрхэ байдалда партийна, совет хүдэлмэрилэгшэдшье, олсниитэдэ мэдэгдэхэл тарадаг хэрэгсэлнүүдшье, мүн бүришье эрдэм ухаанай эмхи зургааануд хүдөө ажахыдахи шэнэ ёһоной үйлэ хэрэгүүдые тон анхаралтайгаар шэнжэлэн үзэжэ, үргэн олониигэ зоной дунда тэдниие нэбтэрүүлэх ёһотой.

Шэнэ аграрна политика экономическа эрдэм мэдэсые кадрнуудай зүгөөө шудалха, ахамад редактор В. Г. Афанасьевта хэдэн ажаллалтануд хэгдэһэн байха юм. Юуб гэхэдэ, шэнэдхэн хубилгалгын тон томо асуудалнуудаар тус газета бодото эдэбхи гарганагүй гэжэ хэлэгдэбэ бшуу. Энээнһээ үрда тэ Верховно Соведэй депутадуудаар нунгагдаһан, урдынь хүтэлбэрилхы тушаалнуудые эзэлжэ байһен, мүнөөшье эзэлдэг зарим кандидадууд госсолтын үйлэ хэрэгүүдтэй тэмсэлдэ бодото залан шууд шэглэл бариталаагүй гү, али шэнэдхэн хубилгалгын зорилгонуудта дүүрэнэр хэрюусаһан һайн программнуудые зохёохо болон тэдниие арюалан хэмгаалха хэрэгтэ эдэбхигүй байна гэжэ олон бэшэгүүд соо тэмдэглэгдэнэ. В. Н. Голубева, М. И. Клепиковта, Г. И. Марчуга, М. С. Мендыбаевта, Е. М. Примаково иимэ ажаллалтануд хэгдэһэн байна. А. Д. Лизичевтэ хабаатай гурбан бэшэг соо парти болон общество соо боложо байхан шэнэдхэн хубилгалгын үилэ хэрэгүүд Армиин болон Далайн Сэргэн флодой партийна организацинуудые бүрн эдэбхитэйгээр дахаха эзргэтэй гэжэ хэлэгдэнэ. Эзбэгтэ Хүсэнүүдтэ хүмүүжүүлгын хүдэтмэри үлам һайжаруулха шухала гэжэ эндэ заагдана.

Социализмын үедэ экономическа харилсаануудай хүтэлэлтэ тухай академик Л. И. Абалкинай теоретическэ хараа бодолнуудые шүүмжэлһэн ажаллалтануд хэдэн бэшэг соо бии байгаа. Ороной экономикын хүгжэлтын эрдэмэй талаар нарин бодомжотой ёһо гуримуудые түргэнөөр зохёохо шухала гэжэ бэшэгүүд соо хэлэгдэнэ.

Атомна электростанцинуудые бэрилгын, ашаглалгын, оршон тойронхи байгаалида нүдөөлгын, аюулгүйн асуудалнуудые Е. П. Велихов гүйсэд тооногүй гэһэн ажаллалта хэгдэһэн байха юм.

Атомна энергетикын асуудалнуудаар боложо байһан бүхы юумэн тухай олондо тон үргэнөөр мэдэсэжэ байха шухала гээд ажалшадтай уулзалгануудай үедэ хэлэгдэһэн байна. Ч. Айтматовай болон В. И. Беловой зохёолнууд хэрэгтэй гэжэ ажаллалтануд хэгдэнэ. Юуб гэхэдэ, шэнэдхэн хубилгалгын тон томо асуудалнуудаар тус газета бодото эдэбхи гарганагүй гэжэ хэлэгдэбэ бшуу. Энээнһээ үрда тэ Верховно Соведэй депутадуудаар нунгагдаһан, урдынь хүтэлбэрилхы тушаалнуудые эзэлжэ байһен, мүнөөшье эзэлдэг зарим кандидадууд госсолтын үйлэ хэрэгүүдтэй тэмсэлдэ бодото залан шууд шэглэл бариталаагүй гү, али шэнэдхэн хубилгалгын зорилгонуудта дүүрэнэр хэрюусаһан һайн программнуудые зохёохо болон тэдниие арюалан хэмгаалха хэрэгтэ эдэбхигүй байна гэжэ олон бэшэгүүд соо тэмдэглэгдэнэ. В. Н. Голубева, М. И. Клепиковта, Г. И. Марчуга, М. С. Мендыбаевта, Е. М. Примаково иимэ ажаллалтануд хэгдэһэн байна. А. Д. Лизичевтэ хабаатай гурбан бэшэг соо парти болон общество соо боложо байхан шэнэдхэн хубилгалгын үилэ хэрэгүүд Армиин болон Далайн Сэргэн флодой партийна организацинуудые бүрн эдэбхитэйгээр дахаха эзргэтэй гэжэ хэлэгдэнэ. Эзбэгтэ Хүсэнүүдтэ хүмүүжүүлгын хүдэтмэри үлам һайжаруулха шухала гэжэ эндэ заагдана.

Социализмын үедэ экономическа харилсаануудай хүтэлэлтэ тухай академик Л. И. Абалкинай теоретическэ хараа бодолнуудые шүүмжэлһэн ажаллалтануд хэдэн бэшэг соо бии байгаа. Ороной экономикын хүгжэлтын эрдэмэй талаар нарин бодомжотой ёһо гуримуудые түргэнөөр зохёохо шухала гэжэ бэшэгүүд соо хэлэгдэнэ.

Атомна электростанцинуудые бэрилгын, ашаглалгын, оршон тойронхи байгаалида нүдөөлгын, аюулгүйн асуудалнуудые Е. П. Велихов гүйсэд тооногүй гэһэн ажаллалта хэгдэһэн байна.

Атомна энергетикын асуудалнуудаар боложо байһан бүхы юумэн тухай олондо тон үргэнөөр мэдэсэжэ байха шухала гээд ажалшадтай уулзалгануудай үедэ хэлэгдэнэ. Ч. Айтматовай болон В. И. Беловой зохёолнууд

ПАРТИИН ДЕПУТАДАЙ МАНДАДУУД

(Түгэсхэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

Алтайн хизаарай «Алей» колхозой правлениин түрүүлэгшын сролгшо В. Г. Филиппова болон бүсад тус тустаа партийна коллективүүдтэ 10—15 уулзалга хэбэ.

Нүхэд М. С. Горбачев, Л. Н. Зайков, Е. К. Лигачев, В. А. Медведев, В. П. Никонов, Н. И. Рыжков, Н. Н. Слюньков, В. М. Чебриков, А. Н. Яковлев, А. И. Лукьянов, Г. П. Разумовский, О. Д. Бакланов гэгшэд ороной эдэбэ нютагуудта ажалша коллективүүдтэй, республикануудай, хизаарнуудай, областьнуудай партийна организацинуудай эдэбхитэдтэй уулзэһан байгаа. Эдэ уулзалгануд тухай хэбэлэдэ үргэчөөр мэдэсэгдээ гэн.

Партийна организацинуудта, ажалша коллективүүдтэ депутадта кандидадуудтай 845 уулзалга үнгэргэгдоо. 155 мянган хүн тэдээндэ хабаадаһан, 4500-һаа дээшэ хүн үгэ хэлэһэн байгаа.

Юрэнлыдээ эдэ уулзалгануд нюуса бэшэ, энэрхы дулаан, һанамжануудаа бүтэмжэтэй һайнаар зүбшэн хэлсэлгын оршон байдалда үнгэрбэ. Партийна ба түрэлэй политикын ехэ ехэ асуудалнууд, тухай, мүн нютагай асуудалнууд, ажал хэрэгүүд тухай хоорэлдоон болоо.

Уулзалгануд дээрэ коммунистнуд, ажалшад үгэ хэлэхэдээ, Советскэ Союзай Коммунис партийнаа СССР-эй арадай депутадта кандидадуудые дэмжэжэ байһанаа мэдэуулбэ.

Хубилган шэнэдхэлгын мүнөөнэй шатада тохеолдожо байһан бэрхэшэлэй түбэгүүдые дэбха хэрэгы замуудта хабаатай олон дурадхалнууд уулзалгануудай үедэ оруулагдаа.

Мүнөө үеын һунгуулиин кампани үнгэргэлгын дүй дүршэлые хараада абажа, һунгуулиин гуримые сасшадань нэрижуулан һайжаруулха асуудалнуудта хабаатай һанамжанууд хэлэгдэһэн байгаа. Нацинууд хоорондын харилсаануудай асуудалнууд уулзалгануд дээрэ гол һууринуудай нэгые эзэлбэ

Ажахын ба социально-соёлой байгуулалтын асуудалнудта хабаатай олон тоото дурадхалнууд оруулагдаа. Экономическа реформо гүнзэгырүүлхэ, ажахын тоосооё бүрин хүсэдеер, зоримгойгоор нэбтэрүүлхэ, ажалай арендэ ба кооперативна түхэл шэнжэнүүдые хүгжөөхэ, социальна асуудалнуудые шиидхэлгэдэ, орон дотор нютагай ажахын тоосооё бэлүүлгэдэ предприятинуудта бээ дааһан байдал олгохо гээшэ эдэ дурадхалнуудай гол удхань болоно.

Бюджедэй үри шэриие хоросхо программа зохёон бэелүүлхыень, хүтэлбэрилгын апараадые барижа байлгада гаргашенуудые хороохо хэмжэнүүдые абахыень ерээдүйн депутадуудта дурадхагдаа. Эдэ бүхы захяануud экономикээ гуримшуулан һайжаруулха, бүлэ бүхэнэй, хүн бүхэнэй эдэ бүгэдые ажабайдалдаа бодоторр мэдэрхыень түйлаха гээшэ ажалшадай хүсэл эрмэлзэлээр нэбтэрэнхэй байна. Олохон дурадхалнууд ороной агропромышленна комплексые хүгжөөлгын асуудалда хабаатай.

Дурадхалнуудай горитой хубинь оршон тойронхи байгаалиие хамгаалха асуудалнуудта хабаатай байна. Тусхайбал, ороной комплексно экологическа программа дары зохёон бэелүүлхэ шухала гэжэ хэлсэгдэ. Уулзалгануд дээрэ табигдаһан хэдэн ехэ ехэ асуудалнууд партийн социальна политика сеашадань гүнзэгырүүлгэдэ хабаатай байна.

Коммунис партийнаа дэбжүүлэгдэһэн арадай депутадуудта үгтэһэн захяануud гэжэ хаража үзэгдэхэ бүхы дурадхалнууд сэгсэлгдожо, ЦК-гай Пленумдэ хабаадагшадай, мүн эндэ байһан СССР-эй арадай депутадта кандидадуудта дурадхагдан табигдаһан байгаа.

Советскэ Союзай Коммунис партийнаа дэбжүүлэгдэһэн арадай депутадта кандидадуудтай уулзалгануудай үедэ партийн ажал ябуулгын элдэб асуудалнуудай табигдаһаниинь гайхалтай бэшэ гэжэ тэмдэглэхэ шухала.

Партийна организацинуудтай, ажалша коллективүүдтэй КПСС-һээ СССР-эй арадай депутадта кандидадуудай уулзалгануудай гол дүнгүүд тухай үгэ хэлэгшэ мэдэсэхэдээ, нютагай ажабайдалда, хүнүүдэй үдэр буриин байдалда хабаатай асуудалнуудаар ороһон гүйлгануудта, шүүмжэлэлгээгэр тогтоһон байгаа. Тиин хэдэн жэшээ дурдаба. Жэшээнь, 2000 он болотор Алас-Дурна зүгэй экономическа районой, Буряадай автономито республикын ба Шэтын областиин үйлдэбэрилгын хүсэнүүдые комплексноор хүгжөөхэ тухай КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолые хэлбэриишэгүйгөөр бэелүүлгые туйлаха хүсэлэн арадай депутадта кандидат Н. В. Бородинда хэлэгдэһэн байгаа. Арменидэ газарай хүдэлэлгэһөө уламжалан, абтаһан шиидхэбэринүүдые бэелүүлгын хойноһоо хиналтаяа шангадхаха даалгабари М. Л. Мкртчянда үгтөө. Депутадта кандидадууд З. С. Гуловатай ,Т. Б. Киргизбаеватай, В. П. Никоновтэй, И. С. Селезневтэй, Н. Н. Слюньковтой уулзалгануд дээрэ хүдөө ажахыг һайн шанаатай техникээр хангалгын, хлопок-сырец бэлэдхэлэй, гүрэндэ хүдэлдэлгын сэнгүүдэй тодорхой түсэбүүдые табилгын, болбосоруулгын үндэһэ һуурние хүгжөөлгын асуудалнууд зүбшэн хэлсэлгэбэ. Эндэб нютагуудта байрын гэрнүүд, һургуулинууд, медицинскэ эмхи зургааануud хангалтагүй удаанаар бариг даһан гэжэ һанаагаа зобожо байһанаа һунгашад мэдэуулэ. Социально-соёлой объектнүүдые барилгада хүсэ шадалаа, мүнгэ зоориеэ элсүүлхэ гуйлтануud Башкирай автономито республикаһаа З. С. Валеевада, Красноярска хизаарһаа Н. М. Смыгтэ, Хабаровска хизаарһаа А. С. Шукшинда, Алтайн хизаарһаа В. Г. Филипповада, Томско областьһоо А. Остроуховта, Новгородско областьһоо Б. Н. Аверкиндэ, Смоленскэ областьһоо А. И. Лукьяновта, Чечено-Ингушэй автономито республикаһаа С. З. Умалатовада, Киргизэй республикаһаа З. Бейшекеевада, Казахай ССР-һээ М. С. Мендыбаевта, мүн бүсад депутадта кандидадуудта хэлэгдэһэн байгаа.

Политическэ байгуулалтада, ниитын ажабайдалай бүхы талада гүнзэгы ехэ хубилалтанууд боложо байна гэжэ хүнүүд бэшэгүүд соогоо үнэн зүрхэнһөө мэдэсэнэ. Пленумдэ хабаалагшадта дурадхагдаһан материалнууд соо слониитын һанал хүсэлэнгүүд, захяануud, хараада абтаһан байгаа. Дэбжүүлэгдэһэн, бүридхэдэ абтаһан депутадта кандидадуудта сэхэ хабаатай бэшэгүүдтэ тогтожо хэлэхэ шухала. Һунгалта тухай дуримтэй зохилдуулан, һунгуулиин комиссии эдэсэн тухай Пленумдэ элидхэхэ уялгатай бшуу.

Дурадхалнуудтай, шүүмжэлхы ажаллалтануудтай зуу гаран бэшэг, телеграмма ороһон байгаа. КПСС-эй ЦК-гай январиин Пленум дээрэ дэбжүүлэгдэһэн арадай депутадта кандидадууд хэрбээ һунгагдаад байгаа гэшэ һаа, Совет засагай дээдэн зургаандэ эдэбхитэй хүсэн болохо этигэн найдажа байһанаа коммунистнууд бэшэгүүд соогоо мэдэсэнэ. Бэшэгүүд болон суглаанай протоколнуудһаа абтаһан тэмдэглэлнууд соо тэдэнэр кандидадуудай слониие дэмжэжэ байһаараа элирхэйлнэ. Гэхэтэй хэмта олохон шүүмжэлхы ажаллалтануud хэлэгдэһэн байгаа. Тэдэ гол түлэб юрэнхы шэнжэтэй бэшэшье һаань, һунгуулиин комиссии эдэниие Пленумдэ хабаадагшадай анхаралда табиха шухала гэжэ тоолобо. Кандидадууд энээндэ ойлгосотойгоор хандаха аабза гэжэ найданабди. 60 хүрэһэн, тэрээнһээ дээшэ наһанай бүхы кандидадуудые списогһээ гаргахые зарим бэшэгүүд соо дурадхагдаа. Список соо хүдэлмэришэд үсөөн, зохёохы ба эрдэм ухаанай интеллигенциин түлөөлэгшэд хэтэрмэ олон байна гэжэ бэшэгүүдэй нэгэн соо хэлэгдэ һэн. Тэрээнэй авторай һанамжын ёһоор, заримыень списогһээ гаргахые дурадхагдаһан байгаа. Зарим нютагуудай түлөөлэгшэд кандидадуудай списогтэ үгы байна гэжэ заагдаба.

Юрэнхы дээрэнь ажаллалтануудые хэһэн бэшэ, харин тодорхой, нэгэ асуудалда хабаатай бэшэгүүд тухай богоинохоор хэлэхэ хэрэгтэй. М. С. Горбачевой кандидатураар гурбан бэшэг соо ажаллалта хэгдэнэ. Мүнөө манай орон соо тогтоод байһан байдалай түлөө тэрэшье хэрюусалгатай, юуб гэхэдэ, шэнэдхэн хубилгалгын үрда тээхи жэлнүүдэ, партийна хүтэлбэриин гэшүүн байгаа гээд тэрээн соо бэшэгтэнэ Юрэн бэшэг соо Л. Н. Зайков тухай ажаллалтануud хэгдэһэн байна юм. Тэдэнэ соо гол түлэб нинслэл хэтодохи социальна эрхэ байдалда анхарал хандуулагдаа. Бүхэсэюзна XIX партконференциин дээрэ Е. К. Лигачевой хэлэһэн үгын зарим асуудалнуудые буруушаажа байһан тухайгаа хүнүүд 25 бэшэг соо мэдүүлнэ. Демократизациин замаар ураншаа дабшаха болон худалдаа наймаанай дэлгүүр дээрэхи хэрилсаанууд тухай асуудалнуудаар А. Н. Яковлевай хэлэһэн үгэнүүдые буруушаһан хоер бэшэг ороһон байна. Һая Литовскэ ССР-тэ ошоод ябахадаа, Н. Н. Слюньковой экономическа асуудалнуудаар хэһэн мэдүүлгэнүүдэйнь зарим хубиие буруушаажа байһанаа зон мэдүүлнэ. Ямаршье шалтагаан дурдангүйгөө В. П. Никоновые депутадаар нунгаха хэрэгые буруушаан бэшэхэ ушаанууд дейралдаба. Ороһон соо байһаниинь ерсешагүй гэжэ тогтоод байһан үзэл сурталай байдалаи зарим хажуунуудта хабаатай ажаллаганууд В. А. Медведевтэ хэгдэ. Һүүлэй үедэ СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй баталан абаһан зарим хуулита актнуудаар сэдьхэлээ ханазагүй байһанаа мэдүүлнэ нэгэ бэшэг ороһо, СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй Хуулинуудые һанамжалан дурадхадаг комиссиин түрүүлэгшэ байһан хадань Г. П. Разумовскида ажаллаганууде хэбэ.

Ямар нэгэ кандидадай бэе дээрээ даажа байһан худэлмэриинь участогта ямар байдал